

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA

V NITRE

**FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

2121057

**PODMIENKY A MOŽNOSTI ROZVOJA VYBRANÝCH
OBCÍ**

2010

Judita Lukáčová, Bc.

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA

V NITRE

**FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**PODMIENKY A MOŽNOSTI ROZVOJA VYBRANÝCH
OBCÍ**

Diplomová práca

Študijný program:	Regionálny rozvoj
Študijný odbor:	3.3.5. Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra regionálneho rozvoja
Školiteľ:	Ing. Viera Papcunová, PhD.

Nitra 2010

Judita Lukáčová, Bc.

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Judita Lukáčová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Podmienky a možnosti rozvoja vybraných obcí“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 16. apríla 2010

Judita Lukáčová

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem poďakovanie Ing. Viere Papcunovej, PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Abstrakt

Každá obec môže v súlade so svojimi kompetenciami a úlohami v spravovaní zvereného územia vytvárať primerané podmienky a využívať viaceré spôsoby a nástroje na podporu ďalšieho rozvoja. Hlavným cieľom tejto diplomovej práce bolo lokalizovať územie, analyzovať podmienky a možnosti rozvoja a komparovať údaje, ktoré sa nám podarilo s využitím všeobecne dostupných štatistík, ale aj s výrazným príspevom väčšiny starostov získať, v našom prípade od 21 vybraných obcí z územia juhovýchodnej časti okresu Lučenec, ktoré spája obce troch existujúcich mikroregiónov – MR Obručná, MR Pri Velických jazerách, MR Suchánska dolina a tiež obce, ktoré zatiaľ neboli zapojené do medziobecnej spolupráce na úrovni mikroregiónu. Pri výbere skúmaných obcí sme sa zamerali na väčší počet skúmaných obcí zo širšieho záujmového regiónu, ktorý je však územne kompatibilný a najmä, v ktorom všetky skúmané obce prejavili výrazný záujem o spoločný rozvoj. Komparáciou údajov získaných z analýzy územnej pripravenosti, technickej infraštruktúry a ekonomických zdrojov sme odporučili vybraným obciam realizovať predovšetkým ďalší rozvoj lokalít s nadregionálnym historickým významom a s najvýhodnejšími podmienkami pre zachovanie kultúrneho dedičstva – hrad Somoška neďaleko obce Šiatorská Bukovinka, archeologické nálezisko z doby bronzovej v blízkosti obce Radzovce a unikátne územie Geoparku Novohrad – Nógrád.

Kľúčové slová: obec, región, rozvoj.

Abstract

Every community can create suitable conditions and make use of various ways and tools to support its next development in accordance with its competences and roles in directing of the consigned territory. The main aim of this diploma thesis was to localize the territory, to analyze conditions and possibilities of the development and to compare the data that we managed to gain by means of the use of generally accessible statistics but also with the marked contributions of most mayors, that is to say in our case from 21 chosen communities from the territory of the Southeast part of the District of Lučenec that connect communities of three existing micro – regions – MR Obručná, MR Pri Veleckých jazerách, MR Suchánska dolina and also communities that have not been still joined into inter community cooperation on the micro – region level. At choosing investigated communities we aimed at more searched communities from the wider interested region which however is compatible as to its territory and especially in which all investigated communities showed extraordinary interest in common development in contrary to the original aim. Comparing the data of obtained from the analysis of territorial preparation, technical infrastructure and economic sources we recommended the chosen communities first of all to realize the further development of localities with the most suitable conditions for preserving the cultural heritage – the castle Šomoška nearby the community Šiatorská Bukovinka, the archeological finding from the Bronze era near to the unique territory of Geo Park Novohrad – Nógrád.

Key words: community, region, development

Obsah

Obsah	6
Zoznam skratiek a značiek.....	7
Úvod	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	9
1.1 Rozvoj obcí – teoretické východiská.....	9
1.2 Stratégia rozvoja obcí	10
1.3 Rozvoj obcí v rámci regiónu.....	14
1.4 Regionálny rozvoj.....	16
1.5 Faktory regionálneho rozvoja	18
1.6 Programové zabezpečenie regionálneho rozvoja.....	20
2 Cieľ práce.....	22
3 Metodika práce	22
3.1 Materiál.....	23
3.2 Metódy práce	24
4 Výsledky práce	25
4.1 Lokalizácia územia	25
4.2 Hodnotenie endogénnych faktorov rozvoja.....	27
4.2.1 Demografický potenciál	27
4.2.2 Socio – ekonomický potenciál	36
4.2.3 Technická infraštruktúra	47
4.2.4 Sociálna infraštruktúra	50
4.3 SWOT analýza.....	54
5 Návh na využitie výsledkov	57
Záver	58
Zoznam použitej literatúry	59

Zoznam skratiek a značiek

BBSK	- Banská – Bystrický samosprávny kraj
ČOV	- Čistiare odpadových vôd
MR	- Mikroregión
PHSR	- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
SHR	- Samostatne hospodáriaci roľníci
ŠU	- Štatistický úrad
UoZ	- Uchádzač o zamestnanie
UPSVaR	- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Úvod

Obce sú autonómne, ekonomické, právne a sídelné jednotky so svojou špecifickou sociálno-ekonomickou štruktúrou, ktorá je výsledkom dlhodobého procesu. Ekonomika obcí je charakterizovaná svojou odvetvovou, sektorovou, veľkostnou, vlastníckou a organizačnou skladbou lokalizovaných subjektov tvoriacich jeden územný ekonomický celok. Miestna ekonomika ovplyvňuje postavenie a význam obce v štáte. Príkladom môžu byť dominujúce subjekty, ktoré dávajú miestnej ekonomike monoštruktúrny charakter a v istom zmysle sú základom dlhodobej prosperity územia. Odvetvová a veľkostná skladba však môže byť charakterizovaná aj diverzifikovanou štruktúrou stredných a malých ekonomických jednotiek umiestnených v lokalite, čo jej dáva menšiu zraniteľnosť pri štrukturálnych zmenách národnej ekonomiky. Komunálna ekonomika je súčasťou miestnej ekonomiky, pričom miestna ekonomika je vymedzená len územným kritériom (hranicami obce). Na druhej strane komunálna ekonomika má vymedzenie vlastnícke, kde vlastníctvo vychádza zo samosprávnej pôsobenia obce.

Obsahom komunálnej ekonomiky na úrovni obcí z pohľadu ich ďalšieho rozvoja je:

- existencia a využívanie majetku obce,
- uplatňovanie jednotlivých foriem narábania s majetkom obce,
- zakladanie subjektov na zabezpečovanie kompetencií (rozpočtové a príspevkové organizácie),
- existencia a produkcia obecných podnikov,
- hospodárenie s finančnými prostriedkami obce,
- získavanie cudzích zdrojov,
- mobilizácia finančných zdrojov a voľných, resp. nedostatočne využívaných ekonomických kapacít a prírodných zdrojov na území obce,
- utváranie podmienok na rast pracovných miest stimulovaním podnikania a podnikavosti.

V súčasnosti rozvojové faktory nadobúdajú svoj praktický význam viac na regionálnej ako na lokálnej úrovni. Súbor faktorov regionálneho rozvoja tvorí potenciál regionálneho rozvoja. Zdroje a iné skutočnosti, ktoré sa nachádzajú mimo regiónu a vplývajú na jeho rozvoj, predstavujú vonkajšie podmienky regionálneho rozvoja. V našej práci sme sa pokúsili analyzovať najmä ekonomické podmienky a možnosti rozvoja vybraných obcí na úrovni širšieho regiónu, ktorý má reálnejšie rozvojové šance v súčasnom sociálno-ekonomickom prostredí.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Rozvoj obcí – teoretické východiská

Obce sú zodpovedné za všestranný hospodársky a sociálny rozvoj územia a za starostlivosť o potreby ich obyvateľov. Meniace sa spoločenské a ekonomické podmienky vytvárajú predpoklady a vyžadujú novú kvalitu v rozvojových procesoch od najnižšej úrovne riadenia – miestnych samospráv. To upevňuje ich postavenie a zvyšuje ich význam.

Podľa Škultétyho (2009) obce sú v podstate „predĺženou rukou štátnej správy“, pretože podstatná časť kompetencií, ktoré obce vykonávajú, je prenesenou štátnou správou. Na druhej strane obce musia byť dostatočne flexibilné a schopné pružne reagovať na podnety vonkajšieho prostredia. Sú základnou rozvojovou jednotkou, ktorá má jasne definované samosprávne funkcie a vymedzené kompetencie a zodpovednosti za udržateľný rozvoj obce a skvalitňovanie života v nej.

Obce musia riešiť nielen svoje vlastné vnútorné problémy a potreby, ale musia reagovať aj na čoraz rýchlejšie sa meniace vonkajšie prostredie. K nemu patrí aj globalizácia a integrácia obcí v zjednocujúcej sa Európe, čo podľa Ivaničku (2008) podporuje inštitucionalizáciu prirodzených procesov na miestnej i regionálnej úrovni.

Podľa Žárskej (2007) rast iniciatívy miestnych orgánov moci (lokálnych vlád) podmieňujú procesy, ktoré priniesli potrebu tvorby dokumentov dlhodobého charakteru – stratégií rozvoja. K týmto procesom podľa autorky patria:

✓ globalizácia – ekonomika každej lokality je vystavená globálnej konkurencii. Voľný pohyb tovarov a služieb spôsobuje na trhu zvýšenú konkurenciu a stúpa teda aj tlak na domácich podnikateľov. Mobilita podnikateľských subjektov narastá, vytvára a prehľbuje sa konkurencia medzi jednotlivými lokalitami, ktoré sa snažia udržať si existujúcich podnikateľov a investorov alebo pritiahnúť nových a vytvoriť nové pracovné miesta. Teda nielen podnikateľské subjekty, ale aj obce musia uvažovať v zmysle zvyšovania svojej konkurencieschopnosti. Stávajú sa aktívnymi činiteľmi v rozvojových procesoch.

Globalizácia je dnes podľa Hamalovej (2009) hnacím motorom rozvoja každej národnej ekonomiky, vrátane verejnej správy na všetkých jej úrovniach.

✓ decentralizácia verejnej správy – prenos kompetencií a financií na samosprávne úrovne riadenia (regionálnu a lokálnu) predstavujú zvyšovanie ich zodpovednosti a možnosti

rozhodovania o zverenom území. Vytvárajú sa predpoklady pre orgány samosprávy obcí ako reálneho predstaviteľa a nositeľa úlohy lokálnej (miestnej) vlády.

- ✓ presadzovanie sa lokálne iniciovaného rozvoja – medzinárodné tendencie reštrukturalizačného procesu dospeli do tretej etapy vývoja (od 80.rokov 20.storočia), kedy tento typ politiky je schopný na rozdiel od centrálno-alokačnej politiky vytvárať prijateľné podnikateľské prostredie a riešiť aj širšie orientované lokálne ciele spojené s potrebou lokálnej mobilizácie zdrojov. Rozvoj lokálnej iniciatívy býva spravidla podporovaný aj centrom, ktoré nie je schopné sa efektívne vysporiadať s reštrukturalizačným procesom a je preto nevyhnutné do jeho priebehu výraznejšie zapojiť lokálne komunity, ktoré sú schopné identifikovať lokálne problémy a nájsť efektívne cesty riešenia.
- ✓ lokalizácia strategických rozhodnutí centra – nepriamo sú obce vťahované do procesov, pretože ekonomický rozvoj sa realizuje na ich území a lokalizácia nových investícií, resp. expanzia existujúcich podnikov predstavuje pre obec zmenu stavu, ktorú musí premietnuť do svojich zámerov rozvoja.
- ✓ rastúca zodpovednosť – orgány samosprávy obce rastom kompetencií majú vyššiu zodpovednosť za rozvoj územia obce a za trvalé rastúce potreby a nároky na kvalitu života svojich obyvateľov. Uvedená zodpovednosť má aj svoj finančný rozmer a obce sú preto výrazne zainteresované na svojej finančnej kapacite (sile), ktorá im umožňuje túto zodpovednosť plniť.
- ✓ potreba dlhodobých prístupov – plnenie náročných úloh v zabezpečovaní trvalo udržateľného ekonomického, sociálneho, územného, kultúrneho rozvoja nie je možné bez vypracovania stratégií rozvoja.
- ✓ legislatívne opatrenia – uvedené dôvody prerástli v mnohých krajinách do tvorby legislatívy pre pôsobenie miestnej samosprávy, ktoré zákonne ukladajú povinnosť obciam vypracovávať strategické a programové dokumenty.

1.2 Stratégia rozvoja obcí

Stratégia rozvoja obce sa spája hlavne s ekonomickým rozvojom. Miestny ekonomický rozvoj (Local Economic Development – LED) sa stal významným procesom, ktorý sa v jednotlivých krajinách začal postupne presadzovať (Hamalová – Čajka – Nebeský, 2009).

Miestny ekonomický rozvoj je cieľená aktivita podnikov, miestnych samospráv a ďalších miestnych skupín, zameraných na maximalizáciu ekonomických zdrojov na danom území s cieľom zvýšiť hospodársky blahobyť, počet pracovných miest a životnú úroveň občanov. Miestny ekonomický rozvoj je príležitosťou pre miestnu samosprávu, súkromný a neziskový sektor a pre miestnu komunitu spolupracovať, vytvoriť lepšie podmienky pre ekonomický rast a zamestnanosť a zvýšiť tak kvalitu života pre všetkých zainteresovaných. Dosiahnutie miestneho ekonomického rozvoja nezávisí len od množstva finančných prostriedkov, ale od intenzívnej komunikácie a koordinácie zapojených subjektov. Výsledkom tohto procesu je zvýšenie kvality života komunity vytváraním vyrovnanej zdravej ekonomiky, posilnenie miestnej súdržnosti a občianskej spoločnosti, čím sa prispieva k vytváraniu a rozvíjaniu dialógu na miestnej úrovni. Obyvatelia žijúci na konkrétnom vymedzenom území tak získavajú reálnu možnosť ovplyvňovať kvalitu svojho života.

Miestny ekonomický rozvoj zahŕňa tri problémové oblasti: rozvoj priemyselných zón, pritiaženie nových investorov z externého prostredia a redukciu komunikačných problémov medzi podnikateľským sektorom a miestnou samosprávu. Riešenie uvedených oblastí je predpokladom dosiahnutia vyššieho počtu pracovných miest, vyšších príjmov miestneho rozpočtu a zlepšenia podnikateľského prostredia a podmienok na podnikanie v komunite. Pre naplnenie cieľov miestneho ekonomického rozvoja sa využívajú rôzne prístupy:

- ✓ tvorba investičného prostredia prijateľného pre miestnych podnikateľov,
- ✓ podpora malých a stredných podnikov,
- ✓ podpora nových a začínajúcich podnikateľov,
- ✓ prilákanie externých investícií (národných alebo medzinárodných),
- ✓ investície do tzv. ťažkej infraštruktúry,
- ✓ investície do tzv. ľahkej infraštruktúry (školsťvo, rozvoj pracovnej sily...),
- ✓ podpora rozvoja podnikateľských klastrov.

Podľa Nináčovej (2008) najmä pomerne nová teória tzv. klastrov poskytuje pozitívne riešenia napr. pri odstraňovaní medziregionálnych disparít.

K zásahom do ekonomického prostredia majú miestne samosprávy viacero motívácií:

-
1. fiškálna motivácia spočíva v získaní investícií na územie samosprávy a zvýšiť si príjmovú základňu – táto motivácia nemusí byť prvoradou, ak v systéme verejnej správy existuje mechanizmus finančného vyrovnávania miestnych rozpočtov,
 2. sociálna motivácia je odrazom rastúcich sociálnych problémov, ktoré sa na miestnej úrovni pociťujú naliehavejšie,
 3. konkurenčná motivácia ako snaha presadiť sa v konkurencii iných obcí v získavaní investorov, turistov, obyvateľov,
 4. politická motivácia predstavuje snahu miestnych predstaviteľov rozvojovými aktivitami si získať hlasy voličov na ďalšie volebné obdobie.

Miestne samosprávy v rozvoji miestnej ekonomiky môžu uplatniť niektorú zo štyroch všeobecných typov stratégií (Čapková, 2004):

1. získavanie investícií,
2. podpora existujúcich podnikov,
3. podpora vzniku nových podnikov,
4. rozvoj špecifických odvetví.

Prvý typ stratégie podľa autorky predstavuje orientáciu na priame zahraničné investície a ide o rozvoj obce exogénnymi zdrojmi, druhý a tretí typ vychádza z využívania endogénnych zdrojov a štvrtý typ stratégie je orientáciou na podporu vytvárania podnikových sietí, klastrov v príbuzných alebo nadväzujúcich odvetví. Voľba konkrétnej stratégie rozvoja obce je daná jej špecifickými podmienkami, existujúcim potenciálom a úrovňou rozvoja.

Stratégia rozvoja obce je obsahovo širšie koncipovaná, i keď jej rozhodujúcou súčasťou je ekonomický rozvoj. Stratégia obce je vytýčenie cieľov v súlade s víziou obce a stanovením postupov a akčných plánov vedúcich k ich uskutočneniu. Vízia obce je poslanie obce s vyjadrením cieľov, ktoré chce obec v budúcnosti dosiahnuť v určitých oblastiach svojej pôsobnosti. Proces tvorby stratégie by mal byť realizovaný za spolupráce, resp. partnerstva jednotlivých aktérov v území obce: občania, územná samospráva, územná štátna správa, podnikateľské subjekty, združenia podnikateľov a obchodné komory, rozvojové agentúry, poradenské a informačné centrá, miestne rozvojové a záujmové združenia, finančné inštitúcie, výskumné a vzdelávacie inštitúcie, mimovládne organizácie. (Janečková - Vašítková, 1999).

Podľa spôsobu zapojenia jednotlivých aktérov a osobitne občanov sa stretávame s vymedzením troch spôsobov zostavenia takéhoto dokumentu (Charbuský - Stejskal, 2005):

-
1. Expertná forma – plán je kompletne spracovaný odborným konzultantom alebo agentúrou,
 2. Komunitná forma – plán je spracovaný komisiou obce, ktorá je zostavená z volených predstaviteľov obce, zamestnancov obecného úradu a vybraných občanov,
 3. Formou vnútorných zdrojov – plán je kompletne spracovaný zamestnancami obecného úradu.

Miestny ekonomický rozvoj a strategické plánovanie obcí v SR sú stále pre miestnu samosprávu relatívne nové pojmy a authority lokálnej komunity väčšinou nemajú predstavu, v čom konkrétne miestny ekonomický rozvoj spočíva a ako treba pri jeho plánovaní postupovať. Navyše miestne samosprávy musia dennodenne riešiť množstvo iných akútnych problémov, ako sú napríklad cesty, infraštruktúra, školstvo, zdravotníctvo, či bývanie, takže systematické a dlhodobé plánovanie miestneho ekonomického rozvoja a vôbec strategické plánovanie územia sa len postupne presadzuje do činnosti miestnych samospráv. Proces je poznačený aj ďalšou skutočnosťou, že jednotlivé lokality (obce) majú nízku konkurencieschopnosť a všetky prebiehajúce zmeny sú pre obce a ich obyvateľov viac či menej vážnym problémom.

Na základe zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky na obec prešli tieto pôsobnosti „*na úseku regionálneho rozvoja*“:

1. *vykonávanie stratégie regionálneho rozvoja,*
2. *vypracúvanie programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja,*
3. *koordinovanie spolupráce právnických osôb pri vypracúvaní programov rozvoja obce“*

Búšik (2009) v tomto smere chápe regionálny rozvoj ako ekonomický a sociálny proces, prebiehajúci v prírodno-spoločenskom prostredí, ktorý využíva a zároveň rešpektuje možnosti, predpoklady a osobitosti každého regiónu a zabezpečujú rozvoj jeho potenciálu. Výsledkom je potom zvyšovanie životnej úrovne, sociálny a ekonomický pokrok pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja.

Podľa Cibákovej (2008) zostavenie dlhodobého strategického plánu rozvoja regiónu je možné len vtedy, ak sa strategické koncepcie vypracovávajú od najnižšej úrovne priestorových útvarov, ktorými sú obce. Proces strategického plánovania obce by zároveň mal rešpektovať stratégiu vyššieho územného celku – VÚC. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR) obce a PHSR VÚC by mali byť vypracované v súčinnosti

a koordinácia rozvoja obcí a príslušného regiónu by mala byť samozrejماً. Výsledkom procesu strategického plánovania na miestnej úrovni je *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (ďalej PHSR)*. Vypracováva sa spravidla na obdobie 7 – 10 rokov a za jeho vypracovanie a realizáciu je zodpovedná obec.

Ako uvádza Prno (2009), na vypracúvanie PHSR VÚC, miest a obcí vypracovalo Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR v roku metodickú príručku, ktorá už bola viackrát inovovaná, napr. na základe Inovačnej stratégie SR, ktorú v roku 2007 vypracovala Vláda SR.

Proces strategického rozhodovania a realizácie rozvojových aktivít miestnych samospráv si vyžaduje existenciu strategického plánovania a programovania, čo v realite znamená mať vypracované alebo pripravené územné plány, plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja, marketingové stratégie a marketingové plány, programový rozpočet, viacročný kapitálový rozpočet, investične pripravené územia a zásobníky projektov /pipe line/.

1.3 Rozvoj obcí v rámci regiónu

Každá, a teda i ekonomická činnosť sa odohráva v čase a priestore, pričom priestor je potrebné chápať ako spoločensko-ekonomickú kategóriu, ktorá kvalitou svojich prvkov určuje jeho zloženie a charakterom ich vzájomných väzieb aktívne ovplyvňuje tak všeobecné podmienky reprodukčného procesu, ako aj jeho konečné výsledky (Tvrdoň – Hamalová – Žárska, 1995).

V odbornej literatúre je všeobecná zhoda v tom, že základnou jednotkou, na ktorú možno členiť priestor, je región. Regionálna veda v súčasnom období poskytuje množstvo definícií regiónu, ktoré nie je možné všetky uviesť.

Podľa Teja (2002) slovo región patrí medzi pojmy všeobecne aplikované v geografii 20. storočia, ako aj v iných vedných disciplínach paralelne, často veľmi nepresne. Bol mu pridelovaný častokrát veľmi dôležitý význam. Mnoho rokov sa snažili geografi spresniť vedecký popis termínu región tak, aby sa mohol stať nástrojom analýzy. Slovo región sa objavuje vo všetkých hlavných jazykoch a označuje hlavnú myšlienku patriacu regionálnym metódam.

Podľa Hamalovej (1996) s nejasnosťou pojmu zápasili aj odborníci Rady Európy pri vypracúvaní Charty európskeho regionálneho plánovania, kde sa tento pojem nedal obísť, no zároveň nebolo možné prijať jednotný výklad, a preto v dokumente pod regiónom rozumejú všetky územné celky krajín, ktoré sa nachádzajú v hierarchii medzi mestom a národným hospodárstvom.

Buček (1992) chápe región ako dynamický prvok väčšieho celku národného hospodárstva, ktorého skutočné rozmery nie sú navždy dané a skutočná veľkosť je daná intenzitou pôsobenia ekonomických síl.

Belajová – Fáziková (2002) z pohľadu regionálnej ekonomiky opisujú región ako priestorový podsystem krajiny, ktorý je charakterizovaný určitou priestorovou štruktúrou a úrovňou ekonomického a sociálneho rozvoja. Región je priestorovou jednotkou, ktorá môže byť formálne vymedzená na základe konkrétneho účelu, pričom veľkosť priestoru definovaná ako región môže byť rôzna.

Hamalová (1996) uvádza, že pri vymedzení regiónu je potrebné uplatniť interdisciplinárny prístup, nakoľko región možno charakterizovať ako bohato štruktúrovaný celok, ktorý sa vyznačuje ekonomickými, geografickými, sociálnymi, kultúrnymi, historickými, národnostnými a ďalšími znakmi.

Tvrdoň – Hamalová – Žárska (1995) z pohľadu špecifickejšieho ekonomického charakterizujú región ako lokálne územie národohospodárskeho systému, vymedzené spádovou oblasťou určujúcej ekonomickej činnosti a vyznačujúce sa určitou socio-kultúrnou štruktúrou, ktorá v dynamickej interakcii s vývojom ekonomických charakteristík daného regiónu formuluje na samosprávnom princípe určitý regionálny dlhodobý alebo krátkodobejší ekonomický záujem a stáva sa jeho nositeľom vo vzťahu k štátnym hospodársko-politickým a správnym orgánom. Subjektom regionálnych ekonomických záujmov sú v bežnej praxi obce a mestá, resp. ich druhostupňové regionálne zoskupenia.

I napriek tomu, že regionálna veda chápe región ako značne diverzifikovaný komplex vyznačujúci sa vnútornými i vonkajšími väzbami, kritériá pre vymedzenie regiónov sú v zásade účelové. Na ilustráciu možno uviesť najpoužívanejšie hľadiská a im zodpovedajúce druhy regiónov :

- ekonomické regióny, vymedzené na základe ekonomických kritérií a väzieb,
- administratívno-správne regióny (okresy a kraje),

-
- etnické regióny (Spiš, Šariš, Záhorie, Orava, Zemplín a ďalšie),
 - prírodno-geografické regióny (Vysoké Tatry, Podunajská nížina a iné),
 - príhraničné a vnútrozemské,
 - problémové a rozvíjajúce sa,
a podobne.

Pri vymedzení regiónov je popri uvedených možných štruktúrach, ktoré fungujú v rámci vyššieho ekonomického alebo spoločenského systému, dôležité uviesť, že ide tiež o určitú záujmovú a preto v čase i priestore flexibilnú formu existencie. Pri formovaní regionálnych štruktúr je na jednej strane možné pozorovať na samosprávnych princípoch vytváranú aktivitu komunálneho spoločenstva, a na druhej strane inštitucionalizované formovanie vyšších spoločenských (národných) záujmov. Tieto dve stránky procesu formovania regionálneho systému si je potrebné uvedomiť predovšetkým z hľadiska obsahu a zmyslu uplatňovania regionálnej politiky a hľadania jej účinných mechanizmov pri riešení regionálnych problémov.

1.4 Regionálny rozvoj

Rataj (1995) všeobecne rozvoj chápe ako nárast a zvyšovanie stavu vecí.

V našom poňatí aj ako vývoj vecí a udalostí k lepšiemu. Rozvoj vo vzťahu k obciam, regiónu či štátu, podľa toho čoho sa týka, má viacero aspektov. Podľa toho, ktorý aspekt posudzujeme, môžeme rozlišovať :

- ekonomický rozvoj – ako zvyšovanie majetku, príjmov a hospodárskej prosperity obyvateľov obce, regiónu či štátu,
- sociálny rozvoj – ako vývoj postavenia jednotlivých príjmových vrstiev obyvateľstva, počtu obyvateľov v týchto vrstvách, počtu nezamestnaných a sociálne odkázaných v príslušných komunitách,
- kultúrny rozvoj – ako vývoj vzdelanostnej úrovne obyvateľstva, ich kultúry a spôsobu života, t. j. úrovne bývania, využitia voľného času, morálnych a duchovných hodnôt.

Ekonomický rozvoj môžeme definovať ako dlhodobý vzostup schopností ekonomiky poskytovať obyvateľstvu rozmanité tovary a služby. Táto schopnosť je založená na vývoji technológií a na inštitucionálnych a systémových zmenách, ktoré s rozvojom súvisia. Ekonomický rast znamená zvýšenie produkcie bez zmeny štruktúry priestoru len zvýšením technológie (Tvrdoň, 1995).

Každý región disponuje určitou kapacitou výrobných faktorov, čo podmieňuje produkciu rôznorodých tovarov a služieb. Čiže každý región má určitý potenciál, ktorý sa využíva v danom období a od neho závisí aj rozvoj regiónu (Ivaničková, 1998).

Skutočnosť, že regióny nie sú v určitom čase v rovnakej miere vybavené rastovými faktormi, a že tieto nie sú v priebehu času využívané v rovnakom objeme, spôsobuje, že ekonomický rozvoj je nerovnomerný. V dôsledku toho dochádza k nerovnomernému rozvoju jednotlivých regiónov. Na jednej strane existujú oblasti rozvinuté, a na druhej strane zaostávajúce (Dubecová, 1999).

Tvrdoň – Hamalová – Žárska (1995) uvádzajú, že pod rozvojom v najširšom slova zmysle chápeme rozšírenie ekonomického systému pri zmenených a progresívnych parametroch rastových faktorov. Naproti tomu, pod rastom chápeme rozšírenie ekonomických systémov bez zmeny kvality parametrov základných rastových faktorov. To znamená, že rozvoj zahŕňa v sebe i inovácie, ktoré spôsobujú kvalitatívne zmeny ekonomického systému, ktorý má v sebe zabudovaný mechanizmus nepretržite vytvárať zmeny a prispôbovať sa inovačným zmenám.

O regionálnom ekonomickom rozvoji možno hovoriť, ak :

- autonómny rast skutočného dôchodku na obyvateľa v regióne zvyšuje efektívny dopyt v regióne,
- zvýšenie efektívneho dopytu vytvára v regióne trh pre rast výroby,
- stupeň zvýšenia vývozu z regiónu je väčší než stupeň zvýšenia jeho dovozu,
- sa zvyšuje stupeň regionálnej výmeny a obchodných vzťahov s inými regiónmi v národnom hospodárstve i v zahraničí,
- ak existujú a permanentne sa vytvárajú úspory v regióne.

Základnou otázkou potom je, akým spôsobom sa v priestore uskutočňuje ekonomický rozvoj. Rôzna ekonomická úroveň regiónov, ako i tempá ich ekonomického rozvoja sa najčastejšie vysvetľujú dvomi príčinami, a to :

1. regióny sú v určitom okamihu nerovnako vybavené rastovými faktormi, alebo
2. rastové faktory sú v priebehu času využívané v jednotlivých regiónoch v rôznom objeme.

Podľa Sýkoru (2000) podstatným cieľom vývoja regionálneho rozvoja je vymedziť organizačné, vecné, personálne a inštitucionálne zabezpečenie, obsahovú náplň a základné nástroje jeho uplatňovania. Regionálnym rozvojom možno dosiahnuť rast ekonomického potenciálu regiónu, rast ekonomickej výkonnosti a efektivity využitia disponibilných

zdrojov v podmienkach trvalo udržateľného rozvoja, zvyšovanie jeho konkurencieschopnosti a životnej úrovne obyvateľov.

V návrhu Zásad regionálnej politiky Slovenskej republiky z júna 2000 sa uvádza, že problémy regionálnej politiky a regionálneho rozvoja sa stali zreteľnými v momente, keď krajina začala zavádzať systém trhového hospodárstva. Trhové sily viedli k medzinárodnej diferenciacii i k celkovej polarizácii regiónov Slovenska. Prejavovalo sa to v ukazovateľoch, ako je napr. : nezamestnanosť, úroveň príjmov, úroveň výroby a pod. Na základe tejto skutočnosti a následnej analýzy hospodárskeho a sociálneho rozvoja štátu boli vymedzené regióny, ktorých rozvoj je potrebné podporovať s cieľom vyrovnávania medziregionálnych rozdielov.

Regionálny rozvoj a regionálna politika patria k významným aktivitám Európskej únie najmä v súčasnom období, keď sa výraznejšie diferencuje sociálny a ekonomický priestor, čím sa dostáva do popredia pojem koherencie (súdržnosti), ale i pojem vyrovnávania (Ivanička – Ivaničková, 2007).

1.5 Faktory regionálneho rozvoja

Podľa Tvrdoňa – Hamalovej – Žárskej (1995) každý región disponuje zdrojmi, ktoré majú dvojaký charakter a pôsobia ako :

- faktory rozmiestňovania (z hľadiska objektu rozmiestňovania)
- faktory regionálneho rozvoja (z hľadiska regiónu).

Regionálne zdroje vo funkcii faktorov regionálneho rozvoja môžu byť samotné objektom rozmiestňovania (napr. rozmiestňovanie obyvateľstva, infraštruktúry a pod.). Ten istý zdroj, ktorý vo vzťahu k objektu vystupoval ako faktor jeho rozmiestňovania, vzťahujúci sa na príslušné územie, môže sa skúmať ako faktor regionálneho rozvoja. Súbor faktorov regionálneho rozvoja tvorí potenciál regionálneho rozvoja. Zdroje a iné javy, ktoré sa nachádzajú mimo regiónu a vplývajú na jeho rozvoj, predstavujú vonkajšie podmienky regionálneho rozvoja. Z uvedeného vyplýva, že regionálne zdroje možno v tomto „dvojjedinom“ postavení skúmať ako faktory rozmiestňovania a faktory regionálneho rozvoja.

Podľa Bučeka (1985) regionálne zdroje a vonkajšie podmienky vystupujú ako faktory rozmiestnenia a regionálneho rozvoja, a členia sa na :

-
- nevýrobné aktivity,
 - obyvateľstvo a pracovné zdroje,
 - prírodné zdroje,
 - technickú infraštruktúru,
 - životné prostredie.

Rataj (1995) medzi základné faktory rozvoja regiónu zaraďuje :

- a) prírodné danosti, ako
 - poloha,
 - klimatické podmienky,
 - veľkosť a charakter katastrálneho územia,
 - bonita, typ a druh pôd na jej katastrálnom území,
 - disponibilné prírodné zdroje,
 - vhodné pozemky a dobrá poloha na výstavbu obytných a hospodárskych budov,
- b) infraštruktúru, v tom je
 - technická infraštruktúra,
 - sociálna infraštruktúra,
- c) obyvateľstvo, a jeho
 - veková štruktúra,
 - vzdelanostná a profesná štruktúra,
 - sociálna štruktúra,
 - majetková úroveň obyvateľstva,
 - úroveň aktivity a záujmov obyvateľov,
 - kontakty na významné subjekty doma i v zahraničí,
- d) história a tradície, medzi nimi
 - zaužívané hospodárske aktivity,
 - historické budovy a stavby,
 - kultúrne pamiatky, prírodné rezervácie,
 - významní rodáci.

Z charakteristík jednotlivých faktorov regionálneho rozvoja vyplýva, že rozvoj regiónu najviac ovplyvňujú ekonomické činnosti. Zo skrípt už citovaných autorov Tvrdoňa – Hamalovej – Žárskej (1995) možno vydedukovať, že k ekonomickým činnostiam patria nielen všetky druhy výrobných činností, ktoré sa vyznačujú predovšetkým väzbami na

prírodné a geografické podmienky, ale aj sociálna vybavenosť, ako sú byty, zariadenia obchodu a stravovania, zdravotnícke, školské a výchovné zariadenia, vedecké, výskumné a projekčné ústavy, kultúrne, rekreačné a športové zariadenia, ktoré zase úzko súvisia s rozmiestnením obyvateľstva a územnou viazanosťou na sídelnú štruktúru.

Odborné state zaoberajúce sa problematikou rozvoja regiónov pri klasifikácii výrobných (produkčných) činností preberajú prevažne klasické členenie na primárny, sekundárny a terciálny sektor. V primárnom sektore, ktorý zahŕňa činnosti súvisiace s využívaním prírodných zdrojov dochádza k významným zmenám vo formách vlastníctva, sekundárny sektor má na druhej strane jedinečnú koncentračnú schopnosť, týkajúcu sa kapitálu a práce vo väzbe na zdroje surovín, vody, energie, ale i pracovných síl, naopak terciálny sektor sa najviac dotýka sociálnej infraštruktúry. Vo všetkých troch sektoroch dnes do popredia vystupuje predovšetkým potreba inovačných zmien (Cibáková - Nináčová, 2006).

1.6 Programové zabezpečenie regionálneho rozvoja

Podmienky trvalého rastu hospodárskeho a sociálneho potenciálu regiónov na Slovensku ustanovuje Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja.

Hlavnými cieľmi tejto podpory sú:

- a) zabezpečiť vyvážený hospodársky a sociálny rozvoj SR,
- b) odstrániť alebo zmierniť rozdiely v úrovni hospodárskeho a sociálneho rozvoja regiónov,
- c) zabrániť vzniku nových oblastí s nízkou ekonomickou výkonnosťou a životnou úrovňou obyvateľov,
- d) trvalo udržať hospodársky a sociálny rozvoj regiónov.

Základným programovým dokumentom na čerpanie fondov z EÚ je Národný rozvojový plán SR (NRP SR). Za jeho vypracovanie je zodpovedné Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR (MVR SR). NRP bol predložený Európskej komisii v marci 2003. Na NRP nadväzujú sektorové operačné programy (SOP) a operačné programy (OP), za ktoré zodpovedajú riadiace orgány (RO):

- SOP Priemysel a služby (RO je Ministerstvo hospodárstva SR),
- SOP Ľudské zdroje (RO je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR),

-
- SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka (RO je Ministerstvo pôdohospodárstva SR),
 - OP Základná infraštruktúra (RO je Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR).

Riešiť štrukturálne a sociálne problémy regiónov členských krajín EÚ, kde hrubý domáci produkt (HDP) na obyvateľa nedosahuje 75 % priemeru spoločenstva, majú štyri eurofondy, a to:

- Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF – European Regional Development fund), určený najmä na podporu malých a stredných podnikov, produktívnych investícií, rozvoj infraštruktúry a posilnenie miestneho rozvoja,
- Európsky sociálny fond (ESF – European Social Fund), zacielený na oblasť politiky zamestnanosti, na zlepšenie odbornej kvalifikovanosti a následný rast pracovného potenciálu,
- Európsky poľnohospodársky usmerňovací a záručný fond (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund), ktorý má slúžiť na podporu rozvoja vidieka, a
- Finančný nástroj na riadenie rybníctva (FIFG – Financial Instrument for Fisheries Guidance).

Pre národné dopravné a enviromentálne projekty je určený tzv. Kohézny fond (KF). KF poskytuje členským štátom únie, ktorých HDP na obyvateľa je nižšie ako 90 % priemeru EÚ, financie na národné enviromentálne projekty a na projekty budovania transeurópskych dopravných sietí.

Medzi ďalšie nástroje regionálnej politiky EÚ, okrem už spomenutých štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu, patria aj štyri iniciatívy spoločenstva – INTERREG III, URBAN II, LEADER + a EQUAL; Fond solidarity Európskej únie (FSEÚ) a aktivity Európskej investičnej banky (EIB).

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom diplomovej práce bolo zhodnotiť súčasné podmienky rozvoja obcí pomocou hodnotenia endogénnych rozvojových faktorov vo vybraných obciach a následne navrhnúť ďalšie možnosti rozvoja vybraných obcí.

Z hlavného cieľa vyplynuli nasledovné parciálne ciele:

- hodnotenie endogénnych rozvojových faktorov
- návrh ďalšieho rozvoja obcí

Predmetom hodnotenia boli vybrané obce okresu Lučenec

3 Metodika práce

V záujme dosiahnutia požadovaného cieľa diplomovej práce sme postupovali nasledovne:

- 1) Štúdium literárnych zdrojov a zber údajov štúdiom literatúry zameranej na regionálny rozvoj a na stratégiu rozvoja obcí
- 2) Vymedzenie objektu skúmania – predmetom hodnotenia bolo 21 obcí v okrese Lučenec, ktoré sú súčasťou troch mikroregiónov: MR Obručná, MR Pri Velických jazerách a MR Suchánska dolina, vrátane obcí, ktoré zatiaľ neboli zapojené do medziobecnej spolupráce na úrovni mikroregiónu: Belina, Biskupice, Bulhary, Buzitka, Čakanovce, Čamovce, Fil'akovo, Holiša, Kalonda, Lipovany, Mučín, Pleš, Prša, Radzovce, Rapovce, Ratka, Šávoľ, Šiatorská Bukovinka, Šíd, Šurice, Trebeľovce.
- 3) Hodnotenie endogénnych faktorov rozvoja

A. Prírodné zdroje

B. Demografický potenciál

1. Počet obyvateľov
2. Veková štruktúra obyvateľstva
3. Index starnutia
4. Priemerný vek
5. Národnostná štruktúra

6. Náboženská štruktúra

C. Socio-ekonomický potenciál

1. Ekonomická štruktúra obcí
2. Počet podnikateľských subjektov v obciach
3. Miera nezamestnanosti
4. Počet nezamestnaných

D. Technická infraštruktúra

1. Cestné a dopravné siete
2. Verejná hromadná doprava
3. Vodovod a kanalizácia
4. Statická doprava
5. Pešia doprava
6. Odpadové hospodárstvo
7. Komunikačná infraštruktúra
8. Elektrická energia

E. Sociálna infraštruktúra

1. Domový a bytový fond
2. Služby obyvateľstvu

4) SWOT analýza

Na základe analýzy endogénnych faktorov rozvoja bola spracovaná SWOT analýza pozostávajúca z identifikácie silných a slabých stránok ako aj ohrození a príležitostí.

5) Návrh pre ďalší rozvoj obcí

3.1 Materiál

Na spracovanie diplomovej práce sme získali informácie z nasledovných primárnych zdrojov:

- pre hodnotenie boli použité informácie, ktoré boli získané osobným rozhovorom so starostami jednotlivých obcí a mesta Fiľakovo

Informácie zo sekundárnych zdrojov sme získali:

-
- z knižných zdrojov
 - z časopisov
 - z Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónov
 - zo živnostenského, obchodného registra
 - zo Štatistického úradu SR

3.2 Metódy práce

- *Vedecká abstrakcia* – umožňuje oddeliť podstatné veci od nepodstatných a zovšeobecniť skúmané ekonomické javy, preto sme túto metódu využívali počas spracovania celej práce.
- *Vedecká analýza* – dedukuje, resp. predikuje určité formy ekonomického správania na základe východiskových hypotéz, pričom
- *Analyticko-syntetická metóda* bola použitá pri hodnotení jednotlivých rozvojových faktorov
- *Metóda osobného rozhovoru* bola použitá pri získavaní potrebných informácií na hodnotenie rozvojových faktorov. Pri osobných rozhovoroch bola použitá metóda voľného rozhovoru.

4 Výsledky práce

4.1 Lokalizácia územia

Hodnotené obce spadajú do územia okresu Lučenec, kde zaberajú jeho juhovýchodnú časť. Okres Lučenec sa nachádza v južnej časti Banskobystrického kraja. Na juhu susedí s Maďarskou republikou, na východe s okresom Rimavská Sobota, na severe s okresmi Poltár a Detva, na západe s okresom Veľký Krtíš. Riešené územie patrilo v minulosti k historickému regiónu Novohrad. Geograficky je súčasťou južnej časti Banskobystrického kraja označovanej ako vidiecky región Novohrad. Tento vidiecky región tvoria okresy Lučenec, Poltár a Veľký Krtíš. Okres Lučenec je historickým strediskom Novohradu a prirodzeným geografickým centrom južnej časti Banskobystrického kraja. Severná časť okresu je hornatá, kopcovitá s typicky laznickým osídlením, južná oblasť má prevažne nížinný charakter. Prirodzené centrum okresu tvorí mesto Lučenec.

Celková rozloha územia, na ktorom sa skúmané obce nachádzajú je 255 km² a počet žijúcich obyvateľov je podľa údajov ŠÚ Banská Bystrica (31.12.2008) celkom 23 194 osôb. Priemerná hustota osídlenia je 90,98 ob./km², čo sa približuje slovenskému priemeru (109,9 ob./km²). Tento priemerný údaj je však spôsobený zahrnutím mesta Filákov do územia VSP. V prípade, že by sme posudzovali iba vidiecke obce, bola by hodnota hustoty osídlenia v území iba 53,89 % ob./km², čo je hodnota na polovičnej úrovni celoslovenského priemeru a je typická pre vidiecke osídlenie juhu okresu Lučenec.

Z hodnotených obcí je najväčšou miestnou samosprávou vo vybranom území mesto Filákov s počtom 10 329 obyvateľov, z obcí bez štatútu mesta je to obec Radzovce s počtom 1 574 obyvateľov. Najmenšia je obec Pleš, ktorá má iba 178 obyvateľov. V kategórii mesto sa nachádza 1 obec Filákov (10 329 obyvateľov), v kategórii vidieckych obcí nad 1 000 obyvateľov sú zaradené 4 obce (Biskupice, Čakanovce, Radzovce, Šíd). V kategórii obcí v rozmedzí od 500 do 1 000 obyvateľov je spolu 8 obcí a v kategórii najmenších obcí do 500 obyvateľov je celkom 8 obcí, z nich 4 majú dokonca menej ako 300 obyvateľov.

Obrázok 1

Lokalizácia riešeného územia v rámci Slovenska

Zdroj: *www.obce.sk, vlastné spracovanie*

Územie, na ktorom sa skúmané obce nachádzajú zaberá juhovýchodnú časť okresu Lučenec a spája obce troch mikroregiónov (MR Obručná, MR Pri Velických jazerách, MR Suchánska dolina) vrátane obcí, ktoré zatiaľ neboli zapojené do medziobecnej spolupráce na úrovni mikroregiónu. Celkový počet samosprávnych obcí v riešenom území je 21, z nich jediná má štatút mesta – mesto Filákov. Pre toto územie je charakteristický nízky až stredný stupeň urbanizácie. Vidiecke osídlenie v dôsledku predchádzajúceho vývoja je značne rozptýlené.

Hodnotené územie má reálny potenciál predovšetkým pre rozvoj vidieckej turistiky vrátane agroturistiky. Tieto aktivity sú bezprostredne späté s prírodou, krajinou a vidieckym prostredím, prispievajú k celkovému rozvoju územia. Pre vidiecku turistiku majú predpoklady takmer všetky vybrané obce, ale rozvoj vidieckeho turizmu značne závisí aj od iniciatívy orgánov obecných samospráv, miestnych podnikateľov a vlastných občanov. Najvýhodnejšie podmienky majú obce so špecifickými podmienkami, napr. pre zachovanie kultúrneho dedičstva (Šiatorská Bukovinka, Filákov, Šurice, Kalonda).

V hodnotenom území turisticky najhodnotnejšie sú nasledovné lokality: hrady, chránené územia, náučné chodníky, vodné nádrže, malé lesíky a v neposlednom rade pamiatky tradičnej ľudovej kultúry reprezentované ľudovými architektonickými pamiatkami.

V hodnotenom území sú aj predpoklady pre kulinársku turistiku - návštevníkov môže prilákať aj vychýrenou maďarskou a slovenskou kuchyňou. Kuchyňa územia, ktorá je vzácnou zmesou tradícií a kultúr (ktoré sa na tomto území dlhodobo dotvárali), je oddávna založená na troch princípoch: vynikajúca kvalita surovín, generáciami k dokonalosti dopracované tradičné receptúry a dostatok času a poctivosti pri príprave jedál (varenie je doteraz v mnohých rodinách láskyplným obradom).

V skúmanom území majú veľkú tradíciu aj fašiangové slávnosti, folklórne slávnosti, výstava tradičných výrobkov – tieto každoročne organizované kultúrne podujatia tiež predstavujú zaujímavý turistický produkt. Významným podujatím organizovaným v obci Ratka je Stretnutie Slovákov, ktorá dosahuje nadregionálne rozmery. Z organizovaných podujatí v území ešte treba spomenúť športové podujatia, ktoré sa tešia veľkej návštevnosti (predovšetkým futbalové zápasy sú populárne).

Súčasná úroveň návštevnosti a aktívneho cestovného ruchu v skúmanom území je zatiaľ veľmi nízka, cestovný ruch v súčasnosti zatiaľ nemá merateľný význam (na jeho území sa nachádza veľmi málo zariadení služieb cestovného ruchu, ako reštaurácie, ubytovne atď.), z hľadiska turistiky skúmané územie je využívané veľmi málo. V blízkej budúcnosti prvoradou úlohou pre rozvoj cestovného ruchu bude zabezpečovať vysoko kvalitné služby cestovného ruchu (ubytovacie, stravovacie), ako aj rozvíjať kvalitnú propagáciu a marketingové aktivity produktov.

4.2 Hodnotenie endogénnych faktorov rozvoja

4.2.1 Demografický potenciál

Obyvateľstvo, ktoré môžeme sledovať z pohľadu pohlavnej a vekovej štruktúry, národnostného zloženia a vierovyznania.

Tabuľka 1**Počet obyvateľov v hodnotených obciach podľa stavu k 31.12. príslušného roku**

P. č.	Názov obce	Počet obyvateľov		
		1991	2001	2008
1.	Belina	572	607	632
2.	Biskupice	1 106	1 110	1 159
3.	Bulhary	0	287	279
4.	Buzitka	550	529	512
5.	Čakanovce	927	931	1 021
6.	Čamovce	523	524	529
7.	Filakovo	10 451	10 198	10 329
8.	Holiša	512	557	665
9.	Kalonda	238	239	224
10.	Lipovany	327	296	288
11.	Mučín	655	688	708
12.	Pleš	222	224	238
13.	Prša	205	195	178
14.	Radzovce	1 655	1 600	1 574
15.	Rapovce	856	932	990
16.	Ratka	333	352	329
17.	Šávoľ	549	560	583
18.	Šiatorská Bukovinka	372	358	326
19.	Šíd	1 106	1 162	1 189
20.	Šurice	602	538	479
21.	Trebeľovce	918	978	962

Zdroj: MIŠ/MOŠ ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Z tabuľky 1 názorne vidieť trend vývoja počtu obyvateľov v jednotlivých obciach hodnoteného územia. Obce Belina, Biskupice, Čakanovce, Čamovce, Holiša, Mučín, Pleš, Rapovce, Šávoľ, Šíd a Trebeľovce zaznamenali nárast počtu obyvateľov v období medzi r. 1991 a 2008. Medzi obce, ktoré zaznamenali najväčší pomerný pokles počtu obyvateľstva patria Buzitka, Lipovany, Prša, Šiatorošská Bukovinka, Trebeľovce. Aj Filakovo zaznamenalo pokles obyvateľstva.

V hodnotenom území počet prevládajú malé sídla do 1000 obyvateľov (z toho 8 sídel s počtom obyvateľov do 500 a 7 sídel s počtom obyvateľov od 501 do 1000). Tri obce majú počet obyvateľov od 1001 do 1500, jedna obec má viac ako 1501 obyvateľov. Iba Filakovo má počet obyvateľov, ktorý prekračuje mierne 10 000.

Podrobný popis obcí podľa rozlohy, hustoty obyvateľov a počtu obyvateľov je uvedený v tabuľke 2.

Tabuľka 2
Rozloha, hustota a počet obyvateľov k 31.12.2008

Názov obce	Rozloha v km ²	Hustota obyv.	Počet obyvateľov		
			celkom	ženy	muži
Belina	6,48	97	632	344	288
Biskupice	7,88	147	1 159	584	575
Bulhary	9,54	29	279	144	135
Buzitka	13,80	37	512	250	262
Čakanovce	12,42	82	1 021	539	482
Čamovce	12,61	42	529	257	272
Filákovovo	16,17	639	10 329	5 447	4 882
Holiša	10,34	64	665	334	331
Kalonda	8,81	25	224	107	117
Lipovany	10,34	28	288	145	143
Mučín	11,74	60	708	359	349
Pleš	9,78	24	238	122	116
Prša	3,48	51	178	90	88
Radzovce	18,79	84	1 574	797	777
Rapovce	8,87	112	990	490	500
Ratka	12,60	26	329	171	158
Šávoľ	10,86	54	583	287	296
Šiatorská Bukovinka	21,59	15	326	170	156
Šíd	15,23	78	1 189	589	600
Šurice	14,00	34	479	246	233
Trebeľovce	19,55	49	962	478	484

Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

Najväčšiu rozlohu v skúmanom území majú 2 malé obce Šiatorská Bukovinka a Trebeľovce a potom mesto Filákovovo. Priemerná hustota obyvateľov v okrese Lučenec je 88 obyvateľov na km². Z hodnotených sídiel túto hustotu prekročili iba Belina, Biskupice, Rapovce a Filákovovo. Najmenšiu hustotu má obec Šiatorská Bukovinka 15 obyvateľov na km². Nízku hustotu do 30 obyvateľov majú aj Bulhary, Kalonda a Ratka. Vo väčšine obcí je vyššia populácia žien ako mužov, iba v Buzike, Čamovciach, Kalonde, Rapovciach, Šávoli, Šíde a v Trebeľovciach je situácia opačná.

Tabuľka 3

Počet narodených, zomrelých a celkový prírastok k 31.12.2008

Názov obce	Počet narodených	Počet zomrelých	Celkový prírastok
Belina	3	9	-5
Biskupice	12	9	13
Bulhary	6	1	-4
Buzitka	2	7	-2
Čakanovce	10	6	30
Čamovce	9	5	4
Fil'akovo	126	107	-13
Holiša	11	8	5
Kalonda	0	3	-13
Lipovany	2	3	-7
Mučín	9	11	-14
Pleš	2	2	7
Prša	1	2	1
Radzovce	8	20	-10
Rapovce	11	13	11
Ratka	4	3	8
Šávoľ	4	7	3
Šiatorská Bukovinka	0	6	-3
Šíd	15	17	12
Šurice	1	7	-8
Trebeľovce	7	17	-5

Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

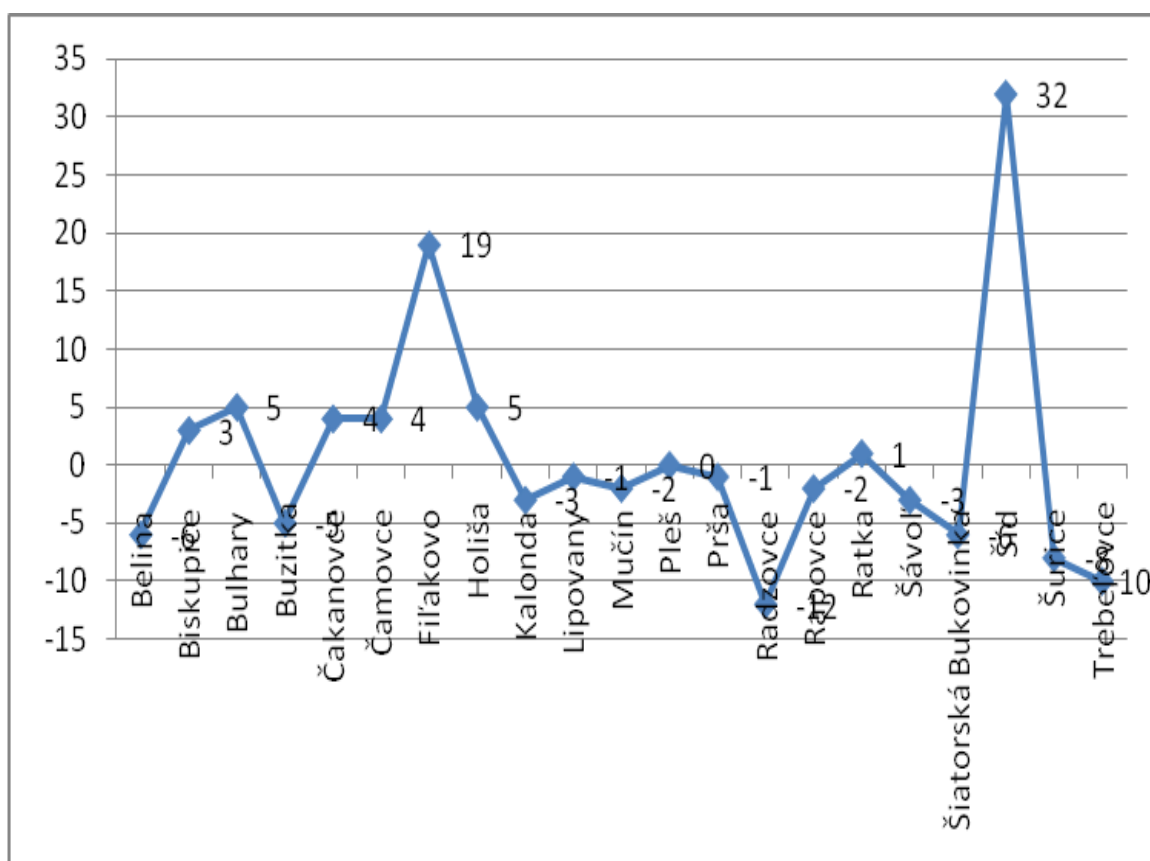
Z tabuľky vyplýva, že početne najviac detí sa narodilo v meste Fil'akovo, kde žije najviac obyvateľstva nami vybraných obcí. Zaujímavé je, že v obci Šiatorská Bukovinka a Kalonda sa k sledovanému obdobiu nenarodilo žiadne dieťa, predpokladáme, že tu dochádza k starnutiu populácie. Najviac zomrelých bolo zaznamenaných vo Fil'akove. V obciach Belina, Buzitka, Mučín, Radzovce, Rapovce, Šávoľ, Šiatorská Bukovinka Šíd, Šurice a Trebeľovce prevýšilo počet zomrelých počet narodených.

Celkový prírastok v obciach bol rôzny. Najvyšší bol v obciach Čakanovce, Šíd a Rapovce vďaka početnej rómskej populácii v týchto obciach. Obce Mučín, Kalonda a Fil'akovo zaznamenali odliv obyvateľov. Je dôležité, aby sa tieto obce snažili prilákať mladých ľudí do obcí, aby sa zabránilo postupnému vymieraniu obyvateľov v obciach.

Sledované územie v roku 2008 zaznamenalo prirodzený úbytok 20 obyvateľov. Prirodzený prírastok je evidovaný len v obciach Biskupice, Bulhary, Čakanovce, Čamovce, Filákov, Holiša a Ratka. Sledované územie v roku 2008 zaznamenalo, že v ostatných obciach bol prirodzený úbytok, čo názorne zobrazuje aj graf 1.

Graf 1

Prirodzený prírastok v obciach k 31.12.2008 (počet)

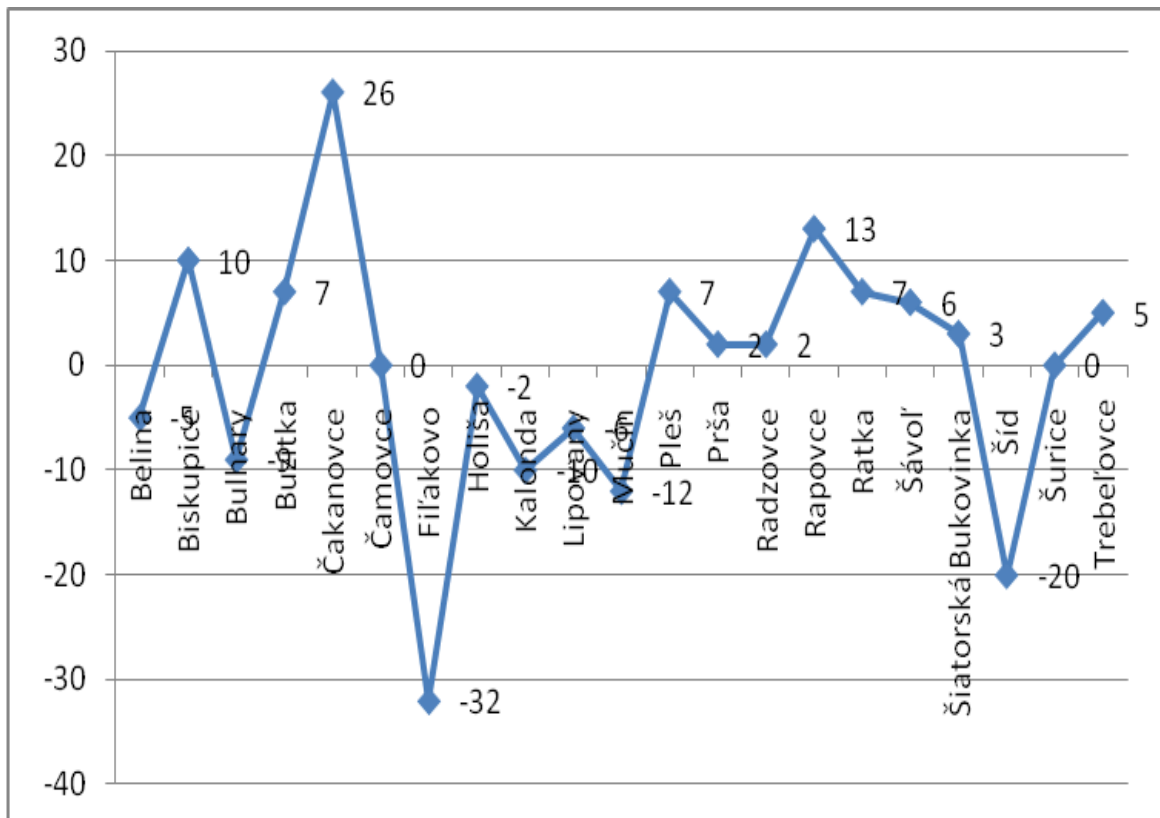
Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

Keďže prirodzený prírastok je rozdielom medzi počtom narodených a zomrelých, je zrejme, že vo väčšine sledovaných obcí nemôžeme hovoriť o prirodzenom prírastku ale o prirodzenom úbytku.

Ďalším ukazovateľom ovplyvňujúcim počet obyvateľov v obci je migračné saldo, ktoré je rozdielom medzi počtom prisťahovaných obyvateľov do obce a počtom vystťahovaných obyvateľov z obce v danom období. Sledované územie v roku 2008

zaznamenalo migračné saldo 30 obyvateľov. Migračné saldo jednotlivých obcí je graficky znázornené v grafe 2.

Graf 2
Migračné saldo v obciach k 31.12.2008 (počet)

Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

V 15 z 21 sledovaných obcí sa migračné saldo v roku 2008 pohybovalo v plusových číslach, čo vyjadruje sklon obyvateľstva sťahovať sa na vidiek za lacnejším bývaním. Najhoršie migračné saldo malo v roku 2008 mesto Fil'akovo. Najviac obyvateľov sa prisťahovalo do obce Čakanovce, čo môžeme pripísať najmä rómskemu obyvateľstvu, ktoré sa sem sťahuje a je v tejto už početne zastúpená.

Tabuľka 4**Veková štruktúra obyvateľov, index starnutia a priemerný vek k 31.12 2008**

Názov obce	Počet obyvateľov vo veku			Index starnutia	Priemerný vek
	predprod.	produkt.	poprod.		
Belina	121	393	118	94,31	36,36
Biskupice	189	715	255	148,48	38,76
Bulhary	56	180	43	62,12	32,27
Buzitka	69	326	117	161,97	39,52
Čakanovce	287	557	177	65,32	33,51
Čamovce	119	332	78	70,00	34,66
Fil'akovo	1 841	6 430	2 058	106,88	36,91
Holiša	166	382	117	115,48	37,44
Kalonda	34	150	40	110,00	36,82
Lipovany	44	163	81	142,59	40,27
Mučín	161	417	130	93,29	36,68
Pleš	36	153	49	114,63	38,05
Prša	20	111	47	173,08	40,67
Radzovce	250	947	377	135,98	38,92
Rapovce	205	629	156	74,63	34,67
Ratka	34	219	76	245,45	41,86
Šávoľ	118	357	108	83,74	36,10
Šiatorská Bukovinka	38	189	99	226,09	43,40
Šíd	285	696	208	78,97	35,38
Šurice	45	307	127	250,00	42,89
Trebeľovce	162	615	185	111,86	38,08

Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

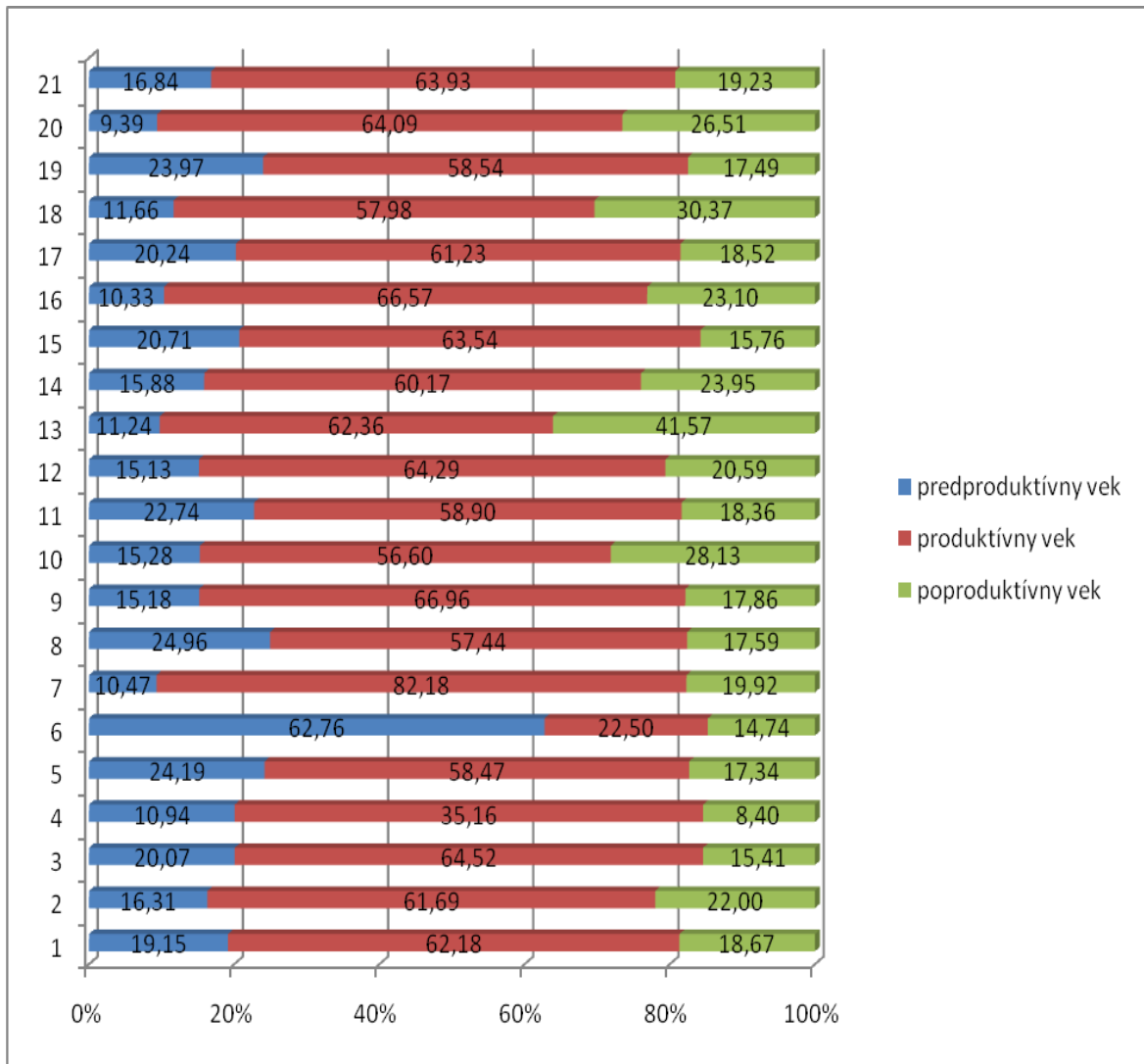
Index starnutia vyjadruje pomer medzi obyvateľstvom v poproduktívnom veku a predproduktívnom veku. Za skúmané vybrané obce index starnutia v roku 2008 predstavoval 126,90. Obec Bulhary má tento index najpriaznivejší 62,12.. Obec Čakanovce má 65,32 a Čamovce majú tiež priaznivý index starnutia a to 70,00, naopak Šiatorská Bukovinka ho má 226,09, Ratka má 245,45 a najhorší index starnutia má obec Šurice a to 250,00.

S indexom starnutia úzko súvisí aj priemerný vek v obciach. Najmladšou obcou je obec Bulhary, kde priemerný vek v roku 2008 predstavoval 32,27 roka, naopak najstaršou obcou je obec Šiatorská Bukovinka, kde sa priemerný vek pohyboval na úrovni 43,40 roka. Čo je ale zaujímavé, že napriek tomu, že obce dosahujú výrazné rozdiely v prirodzenom prírastku, resp. úbytku obyvateľov, priemerný vek sa pohybuje vo všetkých obciach

v rozmedzí 32 až 43 rokov, takže napriek zhoršujúcemu sa prirodzenému prírastku v obciach ide p pomerne „mladé obce“

Graf 3

Veková štruktúra obyvateľov v obciach k 31.12.2008 (v %)

Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

Z grafu 3 vidieť, že obcou s najväčším 62,76 % podielom obyvateľstva v predproduktívnom veku sú Čamovce. V meste Fil'akovo je najväčší podiel obyvateľov v produktívnom veku a percentuálne najvyššie zastúpenie obyvateľstva v poproduktívnom veku žije v obci Prša až 41,57 %.

Sledované územie patrí medzi národnostne zmiešané s prevahou dvoch národností slovenskej a maďarskej. Národnostné zloženie obcí bolo predmetom štatistického zisťovania

obyvateľstva, domov a bytov, ktoré bolo vykonané v roku 2001. Údaje boli spracované ŠÚ SR tak, ako sa obyvatelia k svojim národnostiam prihlásili.

Tabuľka 5

Národnostné zloženie obyvateľstva podľa SODB 2001 (v %)

Názov obce	Slovenská	Maďarská	Rómska	Česká	Iná
Belina	5,93	91,44	2,30	0,33	0,00
Biskupice	19,01	77,57	2,79	0,27	0,36
Bulhary	5,23	84,32	9,76		0,69
Buzitka	89,41	8,51		2,08	0,00
Čakanovce	10,74	71,86	16,86	0,43	0,11
Čamovce	16,03	78,05	5,73		0,19
Fíľakovo	30,19	64,40	4,03	0,36	1,02
Holiša	38,06	55,66	4,85	0,54	0,89
Kalonda	30,96	65,60	2,41	0,42	0,61
Lipovany	98,99			1,01	0,00
Mučín	66,57	29,36	3,31		0,76
Pleš	47,32	51,34		0,45	0,89
Prša	8,21	90,77		1,03	-0,01
Radzovce	22,75	72,13	4,56	0,31	0,25
Rapovce	46,46	45,42	6,32	0,21	1,59
Ratka	94,60	2,27		0,28	2,85
Šavoľ	14,11	84,11	0,89	0,36	0,53
Šiatorská Bukovinka	87,64	8,26	2,12	0,56	1,42
Šíd	9,21	72,03	17,38		1,38
Šurice	9,85	89,78	0,19		0,18
Trebeľovce	70,96	25,26	2,76	0,31	0,71

Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

Národnostné zloženie obyvateľstva nami vybraných obcí je podľa posledného sčítania obyvateľstva v roku 2001 nasledovné: Najvýraznejšie pomerné zastúpenie slovenskej národnosti je v obciach Lipovany, Ratka, Buzitka. Najviac obyvateľov maďarskej národnosti žije v obciach Belina, Prša a Šurice. K rómskej národnosti sa najviac obyvateľov hlási v obciach Čakanovce, Šíd a Bulhary. Z tabuľky vyplýva, že jediná obec Lipovany má obyvateľov, ktorí sa hlásia slovenskej národnosti a ojedinele k českej národnosti, iné národnosti s nevýrazným zastúpením zo štatistiky boli ukrajinská, moravská a poľská.

Tabuľka 6

Prehľad obyvateľstva podľa vierovyznania podľa SOBD v r. 2001 (v %)

Názov obce	Rímsko-katolícke	Evanjelické	Grécko-katolícke	Pravoslávne	Čs. Husitské	Bez vyznania	Nezistené
Belina	95,88	0,16	0,16			0,99	2,81
Biskupice	91,26	0,62				3,78	4,34
Bulhary	95,82	1,02					3,16
Buzitka	72,21	9,83	0,19			12,48	5,29
Čakanovce	95,06	0,32				2,15	2,47
Čamovce	96,56	0,57				1,53	1,34
Filákovovo	77,52	2,35	0,52	0,6	0,2	11,82	6,99
Holiša	88,69	4,13	0,54			3,77	2,87
Kalonda	81,17	5,86	0,42			5,44	7,11
Lipovany	93,58	3,72	0,34			2,36	0
Mučín	86,63	3,92	0,44			4,36	4,65
Pleš	98,21	0,89	0,45				0,45
Prša	93,33	4,10	0,51			1,54	0,52
Radzovce	92,88	1,00	0,31		0,06	4,38	1,37
Rapovce	77,58	4,61				6,12	11,69
Ratka	89,49	0,28	1,14			4,26	4,83
Šávoľ	95,36	1,07				1,43	2,14
Šiatorská Bukovinka	83,8	3,07				5,87	7,26
Šíd	90,88	0,09	0,09			5,68	3,26
Šurice	94,61	1,12	0,56			2,23	1,48
Trebeľovce	90,8	3,27	0,2			4,29	1,44

Zdroj: ŠÚ SR, Mestská a obecná štatistika, vlastné spracovanie

Z tabuľky vyplýva, že v každej skúmanej obci je najviac zastúpené rímsko - katolícke vyznanie. Najviac obyvateľov evanjelického vyznania je v obci Buzitka a najmenej v obci Šíd. V obciach ako Filákovovo a Radzovce sa podľa štatistiky objavili aj vierovyznania ako pravoslávne a čs. husitské.

4.2.2 Socio – ekonomický potenciál

Z hľadiska odvetvovej štruktúry priemyslu ŠÚ SR možno v skúmanom území považovať za významné len tri výrobné odvetvia, a to:

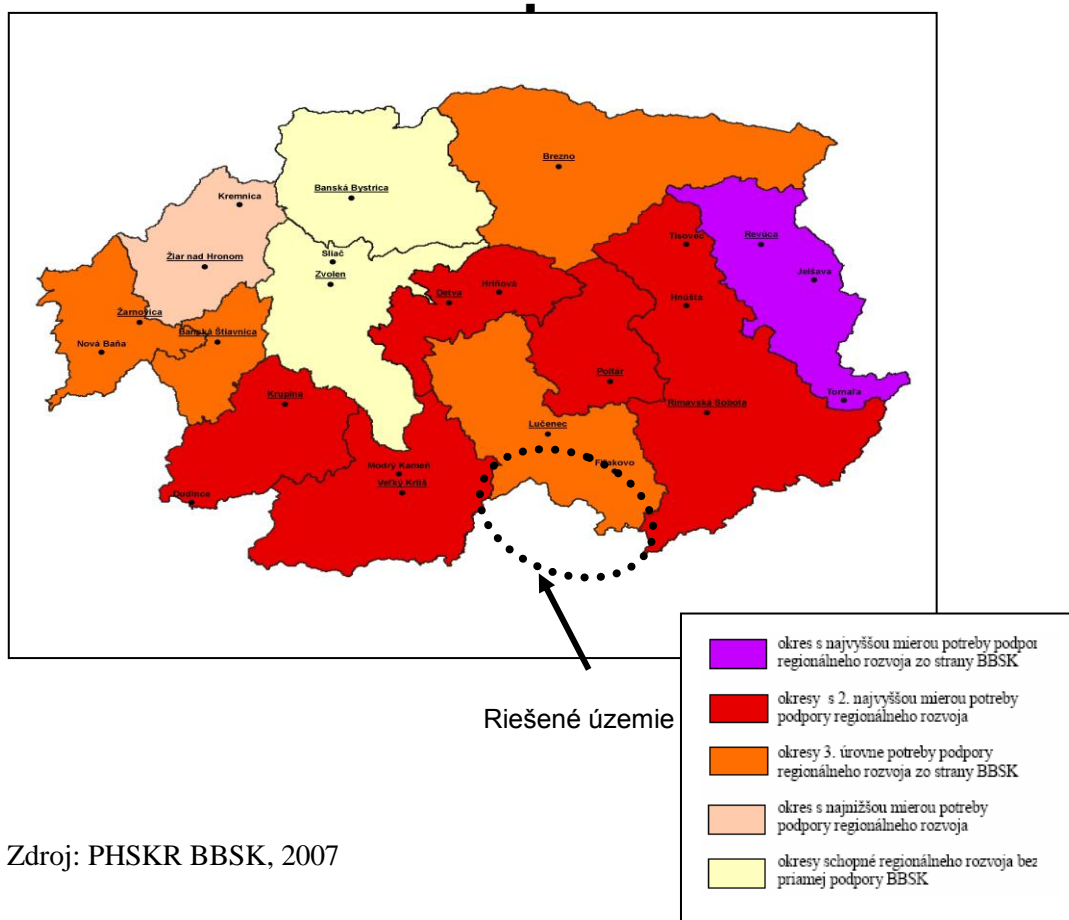
- stavebný priemysel,
- výroba potravín,

- spracovanie dreva, ktoré predstavuje z hľadiska objemu tržieb aj z hľadiska počtu zamestnancov cca polovicu v porovnaní s výrobou potravín;

V strategickom dokumente Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja BBS na roky 2007-2013 si BBSK určil poradie dôležitosti okresov pre usmerňovanie a koncentráciu podporných nástrojov z eurofondov do okresov, miest a obcí podľa miery ich zaostávania a podľa hierarchizácie centier osídlenia. Zároveň stanovil usmernenie podpory BBSK pre vyrovnávanie vnútroregionálnych rozdielov. To znamená kategorizáciu okresov z hľadiska ich schopnosti využívať endogénne zdroje bez vonkajšej pomoci a zamerať sa na podporu takých okresov, ktoré výrazne zaostávajú a nie sú schopné z vlastných a vnútorných zdrojov mobilizovať svoj potenciál v prospech ekonomického oživenia a odstránenia zaostávania.

Okres Lučenec bol zaradený do skupiny s 3. najvyššou prioritou vonkajšej podpory regionálneho rozvoja.

Obrázok 3
Okresy BBSK podľa priority vonkajšej podpory

Počet podnikajúcich fyzických osôb sa v posledných rokoch pomerne rozšíril. Celkový počet fyzických osôb registrovaných na živnostenskom úrade je 498 za celé skúmané územie k dátumu 31.12.2008. Občania využívajú aktívnu politiku trhu práce pre začatie podnikania a vyberajú si živnostenské listy. Aktívnych podnikateľov je však z celkového počtu živnostníkov len 126 a 57 je aktívnych právnických osôb podnikajúcich priamo v území. Spolu zamestnávajú cez 2 000 osôb. Prevažujúcimi činnosťami je stavebná činnosť, spracovanie dreva, poľnohospodárstvo a obchodná činnosť. Miera nezamestnanosti sa v posledných troch rokoch znížila a už nedosahovala kritické hodnoty východných okresov. Táto situácia sa však zmenila v roku 2009 a miera nezamestnanosti znova začala rapídne stúpať (aktuálna miera nezamestnanosti v okrese Lučenec k 31.12.2009 bola 23,48 %). Obyvatelia sa prestávajú spoliehať na štát, hľadajú si prácu ďalej od miesta bydliska, alebo podnikajú. Mnohí dochádzajú za prácou do blízkeho Maďarska, kde je viac príležitostí ako v nami skúmanom území.

Primárny sektor je orientovaný poľnohospodárstvo a lesníctvo. V tomto sektore pôsobí celkom 78 subjektov. Do oblasti primárneho sektora zaraďujeme aj súkromne hospodáriacich roľníkov, ktorí pôsobia v skúmanom území a ich celkový počet je 44 osôb. Zamestnávajú ďalších v počte 17 osôb. Najvyšší počet súkromne hospodáriacich roľníkov je v obci Šiatorská Bukovinka - 6.

Sekundárny sektor je orientovaný prevažne na spracovanie dreva (stolárska výroba), textilný priemysel, stavebníctvo a potravinársky priemysel. Zamestnáva dosť veľkú časť obyvateľstva skúmaného územia. Priamo v území je etablovaných niekoľko malých súkromných firiem, ktoré sú väčšinou živnostníkmi a zamestnávajú maximálne 5 osôb. Väčšia časť obyvateľstva dochádza za prácou do okresného sídla Lučenec, mesta Fiľakovo a do blízkej Maďarskej republiky, kde sa nachádzajú priemyselné objekty.

Terciárny sektor: Služby v obciach sú rozmanité a na rôznej úrovni. Najpestrejšie sú v obci Rapovce, Čakanovce a Biskupice, kde konkurenčné prostredie zaručuje aj rast kvality. V obciach s najvyšším počtom obyvateľov je zaručený rast kvality poskytovaných služieb – Rapovce – 990 obyvateľov, Čakanovce – 1020 obyvateľov, Biskupice – 1159 obyvateľov. Naopak, najnižšia úroveň je v takých obciach, kde je počet obyvateľov nižší ako 300 (Prša 178, Pleš 238, Kalonda 224, Lipovany 288). V týchto obciach sa predáva napr. chlieb a mlieko stále na objednávku a len trikrát do týždňa.

Zamestnanosť vo verejných inštitúciách je značná vo všetkých obciach. Jedine malé obce s prestárlym obyvateľstvom nevykazujú v tejto oblasti zamestnanosť. Verejné inštitúcie zahŕňajú verejnú správu, školstvo, zdravotníctvo a sociálne služby. Veľká časť

obyvateľstva je zamestnaná vo verejných inštitúciách v okresnom meste, kde sa nachádza široké zastúpenie týchto inštitúcií.

Významní zamestnávateľia sa nachádzajú v okresnom meste Lučenec, v susednom Maďarsku a meste Fiľakovo. Počet fyzických a právnických osôb a samostatne hospodáriacich roľníkov (SHR) tvoriacich ekonomickú základňu územia znázorňuje Tabuľka 7.

Tabuľka 7

Počet fyzických osôb a právnických aktívne podnikajúcich podľa obcí k 31.12.2008

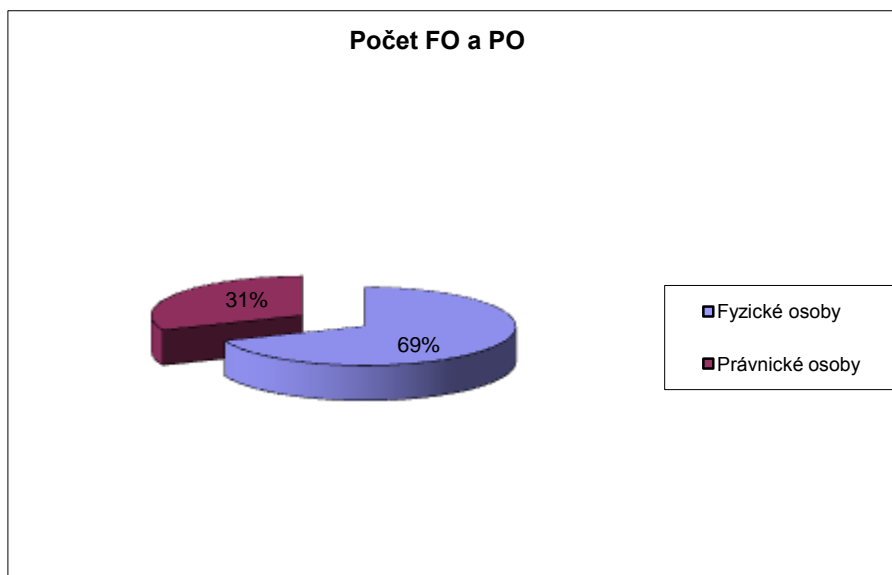
Obec	Fyzické osoby	Právnické osoby	SHR
Belina	4	0	0
Biskupice	7	0	2
Bulhary	1	0	0
Buzitka	0	0	0
Čakanovce	10	2	1
Čamovce	2	0	4
Fiľakovo	50	15	5
Holiša	6	4	4
Kalonda	3	1	4
Lipovany	0	1	0
Mučín	6	0	1
Pleš	3	1	2
Prša	2	1	1
Radzovce	1	16	1
Rapovce	20	4	2
Ratka	4	2	3
Šávoľ	3	0	0
Šiatorská Bukovinka	4	2	6
Šíd	4	0	2
Šurice	0	4	2
Trebeľovce	6	4	4
Celkom	126	57	44

Zdroj: obce, živnostenský a obchodný register, vlastné spracovanie

Z tabuľky 7 vyplýva, že v hodnotenom území početne prevládajú podnikatelia FO – živnostníci. Väčšinou sa jedná o malé rodinné firmy. Právnické osoby sú alokované prevažne v dvoch najväčších sídlach Fiľakove a Radzovciach. Vo väčšine obcí vykonávajú poľnohospodárku výrobu SHR.

Vzájomný pomer aktívnych fyzických osôb a právnických osôb Graf 4.

Graf 4
Počet fyzických a právnických osôb aktívne podnikajúcich k 31.12.2008

Zdroj: Živnostenský a obchodný register, vlastné spracovanie

Z Grafu 4 vyplýva, že v hodnotených obciach prevažuje podnikanie fyzických osôb v porovnaní s právnickými osobami. Tento stav súvisí aj so sektorovým zameraním podnikateľských subjektov v hodnotenom území.

V skúmanom regióne je zamestnaní najvyšší podiel zamestnancov v spoločnostiach s.r.o. a v akciových spoločnostiach. Približne štvrtina podnikateľských subjektov volí tieto formy podnikania. Nosnými firmami sú: CBA, a.s., NOVOKER a.s., IPELSKÉ TEHELNE akciová spoločnosť, JOHNSON CONTROLS Lučenec, s.r.o., Hrádok Mäsokombinát, s.r.o., FESTAP, s.r.o., CRAMER, s.r.o, Fil'akovo, EKOLTECH spol. s r.o.. Podrobne prezentuje zamestnávateľov sledovaného územia Tabuľka 8.

Tabuľka 8**Zoznam najväčších zamestnávateľov v sledovanom území**

	Názov zamestnávateľa	Prevažujúca činnosť	Počet zamestnancov k 31.12.2008
1.	CBA SLOVAKIA, s.r.o. Lučenec	obchodná sieť	2781
2.	EKOLTECH spol. s r.o. Lučenec (závod Fiľakovo)	výroba nábytku	910
3.	Všeobecná nemocnica s poliklinikou Lučenec	zdravotníctvo	844
4.	Slovenská pošta a.s. Banská Bystrica	pošta	674
5.	HRÁDOK MÄSOKOMBINÁT spol. s r.o. Lučenec	spracovanie mäsa	608
6.	THORMA VÝROBA k.s. Fiľakovo	výroba neelektrických zariadení	587
7.	DOMETIC Slovakia s.r.o. Fiľakovo	výroba elektrických zariadení	411
8.	Slovenská autobusová doprava Lučenec, akciová spoločnosť	doprava	398
9.	MESTO LUČENEC	štátna správa	322
10.	BLOOMSBURY PACIFIC SLOVAKIA a.s. Lučenec / NOVOKER a.s. Lučenec	výroba keramického obkladu a obkladačiek	268
11.	Johnson Controls Lučenec s.r.o.	výroba automobilových komponentov	245
12.	Združená stredná škola služieb Lučenec	školsťvo	238
13.	FESTAP s.r.o. Fiľakovo	výroba kovového tovaru	224
14.	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Lučenec	štátna správa	204
15.	IPEĽSKÉ TEHELNE a.s. Lučenec	výroba tehál	187
16.	B 6 SLOVAKIA s.r.o. Lučenec	textilný priemysel	162
17.	Mesto Fiľakovo Mestský úrad	štátna správa	152
18.	FELDSAM spol. s r.o. Lučenec	textilný priemysel	150

Zdroj: UPSVaR Lučenec, 2009, vlastné spracovanie

Štruktúra zamestnanosti sa stále viac decentralizuje, znižuje sa podiel veľkých zamestnávateľov na celkovej zamestnanosti v regióne a zvyšuje sa počet živnostníkov a podnikov s počtom zamestnancov do 20. Prevažná väčšina právnických osôb registrovaných v roku 2008 volila právnu formu s.r.o.. Tieto malé firmy vznikali najmä v oblasti maloobchodu, veľkoobchodu, sprostredkovania obchodu, spracovania dreva, stavebnostolárskej a tesárskej výroby, stavebníctva, pohostinstva, dopravy a opravy motorových vozidiel. Právnu formu s.r.o. uprednostňujú aj mnohé zariadenia v oblasti

zdravotníctva (zabezpečovanie zdravotníckych potrieb, zdravotnícke centrá, lekárne, ambulancie). Zvýšil sa aj počet združení: zakladali sa lesné a pozemkové spoločnosti, spoločenstvá bytov, cirkevné organizácie, občianske združenia, športové, kultúrne a vzdelávacie centrá, nie však za účelom zvyšovania zamestnanosti.

Z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov v hodnotenom území volilo 11,5 % formu samozamestnávania (z toho bolo k 31.12.2008 evidovaných 3 454 živnostníkov, 180 podnikajúcich v slobodných povolaniach a 201 samostatne hospodáriacich roľníkov).

Je zaujímavé, že rozvojové zámery realizujú predovšetkým firmy so sídlom nie v okresnom meste Lučenec, ale v meste Fiľakovo. Rozvoj firiem a zvýšenie zamestnanosti bude mať významný vplyv na celé územie, nakoľko mesto Fiľakovo tvorí priemyselné centrum územia. V ďalších obciach skúmaného územia sa nenachádzajú významné firmy, ktoré by zvýšili zamestnanosť.

Tabuľka 9

Miera nezamestnanosti v sledovanom území za roky 2006 – 2008

Názov obce	Miera nezamestnanosti		
	2006	2007	2008
Belina	29,17	26,46	27,23
Biskupice	21,03	16,41	20,84
Bulhary	38,37	36,31	33,33
Buzitka	12,46	12,31	10,12
Čakanovce	36,51	36,02	38,53
Čamovce	30,72	30,51	28,61
Fiľakovo	18,48	18,07	19,53
Holiša	27,06	27,01	26,44
Kalonda	22,88	23,72	23,33
Lipovany	13,5	10,43	8,59
Mučín	28,07	20,95	21,82
Pleš	25,97	21,77	20,92
Prša	14,68	13,64	8,11
Radzovce	24,05	21,65	24,82
Rapovce	22,33	21,9	20,99
Ratka	7,58	8,96	11,42
Šávoľ	25,28	24,86	31,65
Šiatorská Bukovinka	17,49	21,98	21,16
Šíd	31,31	28,43	31,32
Šurice	10,94	11,43	14,66
Trebeľovce	14,38	11,55	12,36

Zdroj: UPSVaR Lučenec, 2008 , vlastné spracovanie

Najväčší podiel nezamestnaných je v obciach Čakanovce, Šávoľ, Bulhary, Šíd a Belina. Najmenší podiel nezamestnaných je v obciach Prša, Lipovany, Buzitka, Ratka a Trebeľovce. Miera nezamestnanosti v roku 2008 oproti roku 2006 vzrástla v obciach Šávoľ o 6,37%, Ratka 3,84%, Šurice 3,72%, Šiatorská Bukovinka o 3,67%, Čakanovce o 1,92%, Fil'akovo o 1,05%, Radzovce o 0,77%, Kalonda o 0,45% a Šíd o 0,01%. V ostatných obciach miera nezamestnanosti klesala. Vplyv globálnej hospodárskej krízy sa prejavil aj rastom počtu nezamestnaných viac či menej v každej obci skúmaného územia. Prehľad počtu nezamestnaných v území v časovom rade rokov 2006-2009 znázorňuje Tabuľka 10.

Tabuľka 10

Počet nezamestnaných v území podľa rokov 2006-2009

	2006	2007	2008	2009
Belina	112	104	107	131
Biskupice	151	118	149	185
Bulhary	66	65	60	62
Buzitka	41	40	33	38
Čakanovce	211	210	230	264
Čamovce	102	101	95	103
Fil'akovo	1 215	1 171	1 256	1 532
Holiša	105	104	101	119
Kalonda	35	37	35	42
Lipovany	22	17	14	19
Mučín	112	88	91	112
Pleš	40	32	32	31
Prša	16	15	9	18
Radzovce	235	210	235	260
Rapovce	140	136	132	169
Ratka	16	19	25	26
Šávoľ	91	89	113	128
Šiatorská Bukovinka	32	40	40	44
Šíd	217	199	218	227
Šurice	35	36	45	58
Trebeľovce	88	70	76	91
Spolu	3 082	2 901	3 096	3 659

Zdroj: UPSVaR Lučenec, 2008 , vlastné spracovanie

Najviac evidovaných nezamestnaných je v meste Fiľakovo a v obciach Čakanovce, Radzovce a Šíd. Tieto obce majú vysoký podiel rómskeho obyvateľstva. Najmenší počet nezamestnaných je v obciach Prša, Lipovany, Ratka, Pleš a Buzitka. Výrazný nárast v počte evidovaných nezamestnaných v roku 2009 oproti roku 2006 bol zaznamenaný v meste Fiľakovo, hlavne preto, že je to najväčšie mesto skúmaného regiónu a na nárast počtu nezamestnaných v meste a aj v obciach vplývali dopady celosvetovej hospodárskej krízy. O výrazne slabej ekonomickej základni svedčia aj údaje v Tabuľke 11 o evidencii nezamestnaných podľa dĺžky nezamestnanosti.

Tabuľka 11

Evidencia nezamestnaných podľa dĺžky v mesiacoch k 31.12.2008

Obec	Evidencia podľa dĺžky v mesiacoch			
	Do 12 m	12-24 m	24 – 48 m	Nad 48 m
Belina	53	30	15	39
Biskupice	71	53	15	35
Bulhary	20	13	12	18
Buzitka	23	5	10	7
Čakanovce	72	61	39	94
Čamovce	31	18	15	39
Fiľakovo	724	374	190	306
Holiša	56	23	21	34
Kalonda	14	8	3	19
Lipovany	9	5	-	4
Mučín	50	17	8	36
Pleš	8	8	6	8
Prša	7	1	4	4
Radzovce	114	55	28	83
Rapovce	70	23	19	53
Ratka	12	7	5	4
Šávoľ	43	30	24	24
Šiatorská Bukovinka	19	9	4	16
Šíd	86	51	41	66
Šurice	36	9	4	13
Trebeľovce	55	17	7	18
SPOLU	1 573	817	470	920

Zdroj: UPSVaR Lučenec, 2008, vlastné spracovanie

Z Tabuľky 11 vyplýva, že najviac evidovaných nezamestnaných je do 12 mesiacov a nad 48 mesiacov a najmenej do 24 – 28 mesiacov. Počet v prvej skupine ovplyvňuje aj skutočnosť, že väčšina evidovaných nezamestnaných má v tom čase (v závislosti od veku) nárok na podporu a po skončení tejto doby sa môžu uchádzať o sociálne dávky. Skupinu dlhodobo nezamestnaných tvoria najmä ľudia so slabými pracovnými návykmi, a väčšinou s nízkym vzdelaním (základné, vyučení v 2-ročnom odbore) a občania s vekom nad 45 rokov, ako to názorne vyplýva aj z tabuľky 12.

Tabuľka 12
Evidencia nezamestnaných podľa veku k 31.12.2008

Obec	Vek evidovaného nezamestnaného			
	15 – 24 r.	25 – 34 r.	35 – 45 r.	Nad 45 r.
Belina	21	38	36	42
Biskupice	35	57	48	34
Bulhary	12	22	14	15
Buzitka	7	13	8	17
Čakanovce	49	86	68	63
Čamovce	22	29	27	25
Fil'akovo	266	454	393	481
Holiša	14	45	37	38
Kalonda	5	14	10	15
Lipovany	2	5	7	4
Mučín	13	32	30	36
Pleš	7	7	5	11
Prša	3	1	4	8
Radzovce	42	78	70	90
Rapovce	22	43	40	60
Ratka	8	6	3	11
Šávoľ	19	27	29	46
Šiatorská Bukovinka	3	16	9	20
Šíd	36	76	65	67
Šurice	12	14	14	22
Trebeľovce	16	24	27	30
SPOLU	614	1 087	944	1135

Zdroj: UPSVaR Lučenec, 2008, vlastné spracovanie

Tabuľka 12 znázorňuje počet nezamestnaných v skúmanom území v jednotlivých

obciach z pohľadu vekovej štruktúry obyvateľstva. Výsledky tabuľky evidencie nezamestnaných podľa veku dokumentujú najvyššie hodnoty v kategórii občanov vo veku nad 45 rokov, kde je celkom nezamestnaných v rámci sledovaného regiónu 1 135 osôb. Skupina osôb nad 50 rokov nie je sledovaná samostatne, pretože prieskumom v území bolo zistené, že veková hranica rizikovosti umiestnenia sa na trhu práce bola posunutá na vek 45 rokov. Skupina osôb nad 45 rokov je na trhu práce veľmi ťažko umiestniteľná. Mladí ľudia vo veku do 24 rokov tvoria skupinu s 614 osobami. Uvedené čísla kopírujú demografický vývoj v regióne a sú dôkazom starnutia obyvateľstva.

Tabuľka 13

Evidencia nezamestnaných podľa dosiahnutého stupňa vzdelania k 31.12.2008

Obec	Dosiahnutý stupeň vzdelania			
	základné	Vyučený a SO bez maturity	Stredné s maturitou	Vyššie vzdelanie a vysokoš.
Belina	50	46	16	2
Biskupice	62	33	32	4
Bulhary	25	11	3	-
Buzitka	9	19	15	2
Čakanovce	95	44	23	1
Čamovce	37	21	10	-
Fiľakovo	593	382	317	42
Holiša	56	41	24	1
Kalonda	14	18	8	-
Lipovany	4	10	3	1
Mučín	62	29	10	1
Pleš	10	16	2	-
Prša	2	8	6	-
Radzovce	109	81	52	1
Rapovce	89	42	14	3
Ratka	4	11	12	1
Šávoľ	40	35	14	2
Šiatorská Bukovinka	16	19	10	-
Šíd	97	43	25	2
Šurice	16	26	20	-
Trebeľovce	39	35	19	1
SPOLU	1 429	970	635	64

Zdroj: UPSVaR Lučenec, 2008, vlastné spracovanie

Nízka vzdelanostná úroveň sa odzrkadľuje aj na počte nezamestnaných so základným vzdelaním čo prezentuje Tabuľka 13, z ktorej vyplýva, že k 31.12.2008 bolo v evidencii ÚPSVaR Lučenec celkom 3659 občanov s bydliskom v nami skúmanom území. Početnú skupinu tvorili uchádzači o zamestnanie (ďalej UoZ) so základným vzdelaním – až 39,05 %, celkom 1 429 uchádzačov a vyučení UoZ – 26,25 %, celkom 970 uchádzačov. Z celkového počtu UoZ tvoria najväčšiu časť uchádzači evidovaní do 12 mesiacov, a to až 42,98 %, čo dokazuje dôsledky prejavujúcej sa hospodárskej krízy, kedy výrazne vzrástol počet evidovaných v tejto kategórii.

Napriek tomu, že miera nezamestnanosti v sledovanom území na určitý čas klesla, v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi sa situácia vo vekovej a vzdelanostnej štruktúre uchádzačov nezmenila. V evidencii sa stále nachádzajú osoby, ktorých vek je mnohokrát limitujúcim faktorom pre prijatie do zamestnania hlavne mimo regiónu. Vzdelanostná štruktúra uchádzačov je z pozície zamestnávateľov, ktorí potrebujú kvalifikovanú a zručnú pracovnú silu nepoužiteľná.

Vývojové trendy v prepojení na vek a vzdelanie uchádzačov jednoznačne preferujú možnosť tvorby pracovných príležitostí priamo v regióne, na vidieku a preferujú také ciele vzdelávacie programy, ktoré prinesú uchádzačom také zručnosti, s ktorými budú na trhu práce umiestniteľní.

4.2.3 Technická infraštruktúra

Dopravné väzby skúmaného územia

Územie je situované na križovatkách dopravného koridoru, na železničnej križovatke v smere východ – západ (na trati Košice – Fiľakovo – Zvolen – Bratislava) a v smere severo – južnom (na trati Banská Bystrica – Zvolen – Fiľakovo – Hatvan) a v blízkosti cestnej križovatky v smere východ – západ (Ukrajina – Košice – Fiľakovo – Bratislava – Západná Európa) a v smere sever – juh (Škandinávia – Zvolen – Lučenec – Šiatorská Bukovinka – Salgotarján – Budapest – Južná Európa).

Dĺžka komunikácií v skúmanom území predstavuje celkom 114,83 km. Z toho je miestnych komunikácií 89,53 km, ciest II. triedy 17,8 km a ciest I. triedy je 7,5 km.

V skúmanom území sa nachádza aj železničná trať – železničná doprava. Celková dĺžka trate je 24 km.

Verejná hromadná doprava

Hromadnú autobusovú dopravu pre obce skúmaného územia zabezpečuje SAD autobusovými spojmi s priamym spojením obcí so sídelnými útvarmi Zvolen, Lučenec, Rimavská Sobota a Bratislava. Počet spojov v pracovných dňoch je postačujúci. Z časového hľadiska absentujú spoje po 17,30 hod. v pracovných dňoch a v dňoch pracovného pokoja počas celého dňa.

Nevyhovujúcu hromadnú autobusovú dopravu majú obce, ktoré sa nachádzajú mimo hlavných dopravných tepien (cesta I. a II. triedy). Sú to napr. obce Kalonda, Mučín, Lipovany, Čakanovce a Šiatorská Bukovinka.

Statická doprava

V skúmaných obciach sú vybudované parkovacie plochy pri objektoch občianskej vybavenosti – obecné úrady, obchody, kultúrne domy, cintoríny, pošty, autobusové zastávky. Väčšina má kvalitný povrch. Na krátkodobé parkovanie sa používajú väčšinou obslužné komunikácie.

Pešia doprava

Pešia doprava je vzhľadom na intenzitu dopravy na ceste I/71 (Biskupice, Šiatorská Bukovinka) nebezpečná, miestami sú vybudované chodníky popri cestách. Pešia doprava pri cestách tretej triedy je relatívne bezpečná, nakoľko intenzita dopravy nie až taká silná. Väčšina obcí má však vybudované len čiastočne chodníky v obciach.

Komunikačná infraštruktúra

Skúmané územie má dostatočné pokrytie signálom verejnoprávnej TV a dvomi komerčnými TV, signálom Slovenského rozhlasu a ďalšími rádiostanicami. Káblová TV je v obciach Biskupice, Radzovce, Šávoľ, Šiatorská Bukovinka a Šurice. V meste Filákov je tiež zriadená káblová TV a jej pokrytie je cca 70 % celého územia mesta. Pokrytie

signálom obidvoch mobilných operátorov je dostatočná (70 – 95%). Základné školy, ktoré sú zaradené do projektu Infovek, sú vybavené výpočtovou technikou a prístupom na internet. Obecné úrady sú pripojené na 90 % na internet. Počet domácností pripojených na internet nebolo možné zistiť.

Zásobovanie pitnou vodou

Vodovod je zavedený v obciach Belina, Biskupice, Buzitka, Čakanovce, Fiľakovo, Kalonda, Prša, Trebeľovce, Šávoľ a Šíd.

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

Kanalizáciu majú zavedené obce Belina, Biskupice, Buzitka, Fiľakovo a Rapovce. Čistiarne odpadových vôd (ČOV) sú vybudované v obciach Rapovce a Buzitka a v meste Fiľakovo.

Odpadové hospodárstvo

Vo všetkých obciach sledovaného územia sa realizuje zber TKO. Takmer vo všetkých obciach je zber klasický, všetky obce aj separujú.

Elektrická energia je zavedená vo všetkých obciach a to káblovým alebo vzdušným vedením.

Telefónny rozvod je zavedený tiež vo všetkých obciach sledovaného územia.

Verejný rozhlas nemá len obec Rapovce.

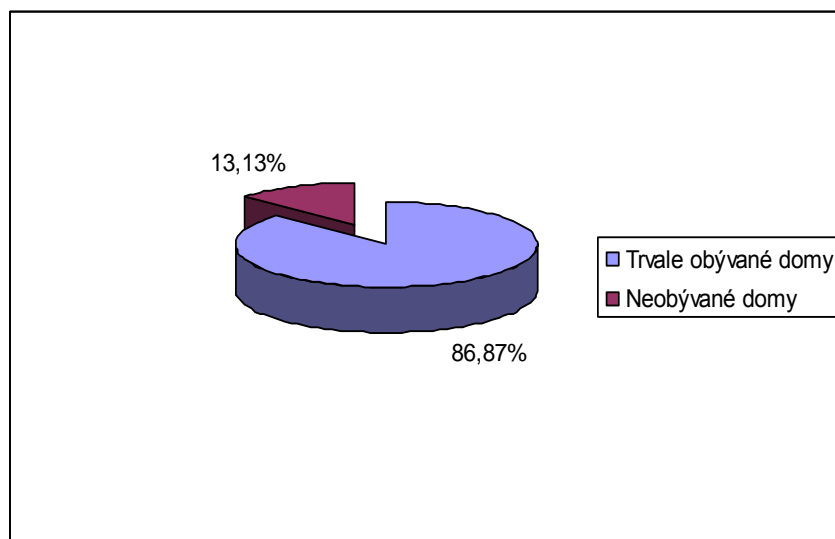
4.2.4 Sociálna infraštruktúra

Domový a bytový fond

Stav, kvalita, vybavenosť a štruktúra bytového fondu (Graf 5 a 6) je významným ukazovateľom kvality života obyvateľov v regióne a je aj ukazovateľom jeho rozvojového potenciálu. Úroveň bývania ovplyvňuje úroveň reprodukcie pracovných síl a pôsobí na celkový životný štýl obyvateľstva. Po roku 1990 nastalo výrazné zníženie bytovej výstavby a v súčasnosti, ak je záujmom regiónu prilákať mladé rodiny a stabilizovať tak demografický vývoj, nastáva problém zabezpečiť podmienky pre rozvoj bývania na požadovanej kvalitatívnej úrovni a zároveň cenovo dostupné pre obyvateľov.

Graf 5

Domový a bytový fond za sledované územie

Zdroj: SOBD, 2001, vlastné spracovanie

Z grafu 5 vyplýva, že z celkového počtu domov a bytov v jednotlivých obciach je vo všetkých obciach viac ako 86,87% domov a bytov obývaných.

Tabuľka 14**Domový fond v riešenom území podľa typu bývania**

Obec	rodinné domy	bytové domy
Belina	174	0
Biskupice	337	2
Bulhary	90	0
Buzitka	142	8
Čakanovce	288	1
Čamovce	148	1
Fiľakovo	1311	185
Holiša	183	3
Kalonda	92	1
Lipovany	110	1
Mučín	213	3
Pleš	92	1
Prša	80	0
Radzovce	494	10
Rapovce	213	7
Ratka	112	2
Trebeľovce	297	5
Šávoľ	163	2
Šiatorská Bukovinka	145	1
Šíd	293	1
Šurice	204	4
Spolu	5 181	238

Zdroj: SOBD, 2001

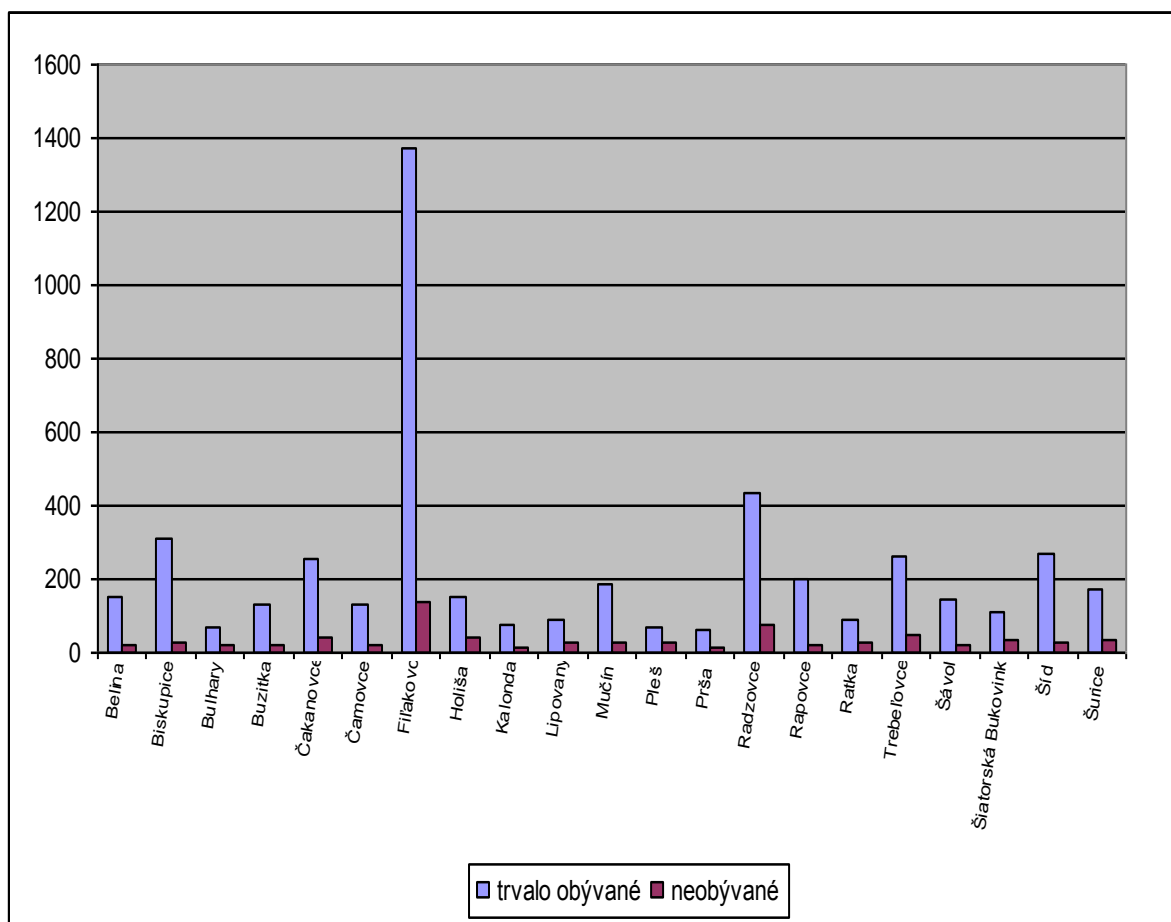
Domový fond v sledovanom území tvoria hlavne rodinné domy, čo súvisí s tým, že sídelnú štruktúru na tomto územia tvorí jedno mesto a prevládajú malé vidiecke sídla.

Najvyšší podiel na domovom fonde v skúmanom území majú rodinné domy ktorých je spolu 5 181, čo predstavuje 60,54 % domového fondu. Bytové domy tvoria spolu len 2,78 % domového fondu v regióne, čo je 238 bytových domov. V troch obciach je domový fond tvorený 100 % rodinnými domami.

Najviac domov a bytov je vybudovaných v meste Fiľakovo a najmenej domov je v obci Bulhary, kde nie je postavený žiadny bytový dom.

Graf 6

Počet trvalo obývaných a neobývaných domov a bytov v obciach sledovaného územia k 31.12.2008

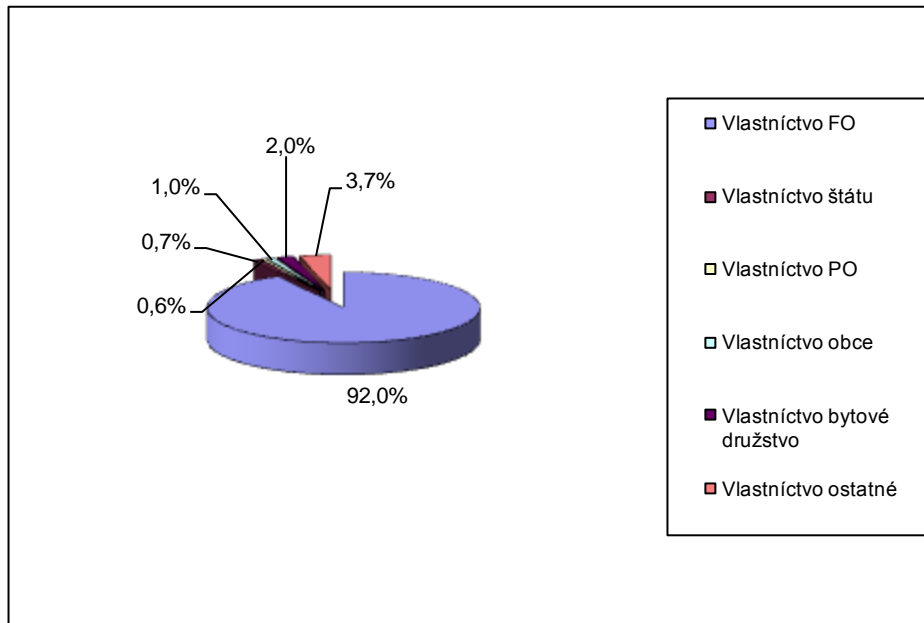

Zdroj: SOBD, 2001, vlastné spracovanie

Graf názorne zobrazuje pomer trvalo obývaných a neobývaných domov a bytov v skúmanom území. Trvalo neobývané domy a byty predstavujú približne priemerne 10 % domového a bytového fondu.

Graf 7

Bytový fond podľa vlastníctva podľa SOBD v r. 2001

Zdroj: SOBD, 2001

V štruktúre vlastníctva v skúmanom území (Graf 6) prevažujú domy vo vlastníctve fyzických osôb – až 92,0 %. Vlastníctvo štátu a bytových družstiev je minimálne, - pohybuje sa pod hranicou 1,0 %. Vo vlastníctve obcí je 1,0 % domového fondu.

Od veku bytov čiastočne závisia aj všetky ostatné charakteristiky, počínajúc veľkosťou, až po ich technické vybavenie. V skúmanom území je priemerný vek domu 45,85 roku. Vysoko nad priemer riešeného územia je vek domového fondu v obciach Šávoľ – 51 rokov, Kalonda – 56 rokov, Holiša – 56 rokov a Bulhary – 51 rokov. Najmladší domový fond je v obci Ratka – 37 rokov. Väčšina rodinných domov a bytových domov bola postavená do roku 1991 kedy bol zaznamenaný najväčší stavebný rozmach v území. Po roku 1991 do roku 2000 bolo postavených celkom 88 rodinných domov v území a žiadny bytový dom. Po roku 2000 bolo postavených celkom 48 bytových jednotiek, z čoho bolo 13 bytových domov v obci Šíd.

Služby obyvateľstvu

V sledovanom území je v 2-och obciach zriadená poštová banka (Rapovce a Šávoľ). V meste Filákov sa nachádzajú 3 banky a 4 poisťovne. Najbližšia banková infraštruktúra je v okresnom meste Lučenec nachádza spolu 6 bánk (Slovenská sporiteľňa, Národná banka Slovenska, VUB banka, ČSOB, Tatra banka a Poštová banka). Slovenská záručná a rozvojová banka má sídlo v Rimavskej Sobotě.

Tabuľka 15

Zoznam bánk v regióne

Obec	Služba	Prevádzkovateľ
Rapovce	Poštová banka	Slovenská pošta Bratislava
Šávoľ	Poštová banka	Slovenská pošta Bratislava
Filákov	VÚB – expozitúra	VÚB Bratislava
	Slovenská sporiteľňa – filiálka	Slovenská sporiteľňa Bratislava Nováková G.
	Poštová banka	PSS Lučenec Slovenská pošta Bratislava

Zdroj: interné materiály obce, vlastné spracovanie

4.3 SWOT analýza

Na základe analýzy endogénnych faktorov sme vyhodnotili silné, slabé stránky a príležitosti a ohrozenia obcí.

Tabuľka 16

SWOT analýza územia, na ktorom sa nachádzajú skúmané obce

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Ekonomika</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nosná zamestnanosť je v poľnohospodárstve (obilie, ovocie, zelenina, netradičné plodiny) – tradícia a podmienky ▪ územie vhodné na rozvoj cestovného ruchu ▪ podmienky pre vidiecky turizmus a agroturistiku ▪ zachované prvky ľudovej tradície a kultúrne pamiatky ▪ voľné priestory na rozvoj podnikania, cestovného ruchu a sociálnych služieb ▪ dopravná infraštruktúra spojená s prihraničným mikroregiónom v Maďarsku ▪ rozvinutá infraštruktúra niektorých obcí <p>Životné prostredie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ čisté životné prostredie ▪ vhodné klimatické podmienky ▪ vhodné podmienky pre poľovníctvo a rybárstvo ▪ rozmanité a unikátne prírodné danosti (Cerová vrchovina, NPR Šomoška, minerálne pramene) <p>Spoločnosť</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ľudia, ktorí poznajú ľudové tradície, folklór a ľudové remeslá ▪ múzeá obecné etnografické múzeá, ľudová architektúra ▪ pracovití a srdeční ľudia ▪ prihraničný región – dvojjazyčnosť obyvateľov ▪ rozvíjajúce sa aktivity tretieho sektora ▪ dobré medziľudské vzťahy ▪ dobré vzťahy medzi samosprávou a podnikateľmi 	<p>Ekonomika</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ demografický úpadok obyvateľstva ▪ nevyhovujúca a nedobudovaná infraštruktúra (technická a environmentálna) ▪ chýbajú pracovné príležitosti ▪ dopravná izolovanosť časti územia ▪ nízky záujem investorov o región ▪ nepripravené územie pre rozvoj priemyslu a služieb ▪ chátranie pamiatok, nedostatok prostriedkov na údržbu ▪ slabý marketing územia a propagácia ▪ slabý informačný systém, chýbajú informačné tabule v celom regióne <p>Životné prostredie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ chýbajúca infraštruktúra – protipovodňové opatrenia ▪ znečisťovanie prírody ▪ slabá starostlivosť o prírodu ▪ nízke environmentálne povedomie obyvateľov ▪ neudržiavané vodné toky a melioračné kanály <p>Spoločnosť</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dlhodobá nezamestnanosť – ľudia stratili pracovné návyky ▪ zvyšujúca sa migrácia obyvateľstva s vyšším vzdelaním ▪ informačná izolovanosť niektorých obcí ▪ nízka životná úroveň obyvateľov ▪ nízka vedomostná úroveň a takmer žiadna znalosť cudzích jazykov u obyvateľov ▪ rómske etnikum neprispôsobivé v oblastiach, kde nie je realizovaná komunitná sociálna práca
Príležitosti	Ohrozenia
<p>Ekonomika</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ možnosť rozvoja tradičných a netradičných foriem poľnohospodárstva ▪ voľná pracovná sila, ktorá bude vhodne rekvafikovaná ▪ podnikanie, diverzifikácia poľnohospodárskych činností 	<p>Vnútorne</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nedostatok pracovných príležitostí a rast nezamestnanosti ▪ nesolventnosť obyvateľov na vidieku ▪ odchod mladých a vzdelaných ľudí ▪ slabá motivácia občanov k sebarealizácii ▪ nezáujem občanov o veci verejné

<ul style="list-style-type: none"> ▪ cestovný ruch a vidiecka turistika ▪ využitie externých finančných zdrojov ▪ voľné priestory na podnikanie, priemyselné zóny v obciach ▪ sieť náučných chodníkov, cyklotrás a chránených území (Novohradský geopark, Novolandia, mosty) ▪ podpora zachovania a rozvoja remesiel a služieb ▪ možnosť prehlbovania spolupráce so župou Nógrád ▪ rozvoj sociálnych služieb <p>Životné prostredie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ príroda ▪ poľnohospodárstvo priaznivé ŽP ▪ alternatívne zdroje energie ▪ zvyšovať starostlivosť o prírodu <p>Spoločnosť</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ spolupráca v rámci územia ▪ prepojenie aktivít obcí pre spoločné projekty ▪ spolková činnosť ▪ vzdelaní a aktívni ľudia ▪ vzdelávanie ▪ oživiť divadelníctvo, podpora kultúrnych tradícií a podujatí 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nemotivujúce podnikateľské prostredie ▪ nízka informovanosť na vidieku ▪ nedostatok finančných prostriedkov ▪ rozkrádanie obecného majetku, vandalizmus, krádeže <p>Vonkajšie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nepriaznivá legislatíva k odľahlým regiónom, politika štátu ▪ odvodové zaťaženie ▪ reforma verejnej správy (hlavne pre malé obce) ▪ dopravná a informačná izolácia územia ▪ netransparentné pridelenie grantov ▪ nevýhodný systém financovania projektov pre malé obce ▪ administratívna náročnosť prípravy a realizácie projektov ▪ nevysporiadané vlastnícke vzťahy
--	--

5 Návh na využitie výsledkov

Na základe výsledkov analýzy, ako aj SWOT analýzy navrhujeme pre sledované obce v území nasledovné návrhy:

- Rozvoj lokalít s nadregionálnym historickým významom a s najvýhodnejšími podmienkami pre zachovanie kultúrneho dedičstva (Fiľakovo, Šurice, Šiatorská Bukovinka, Kalonda)
- Výraznejšiu propagáciu jedinečných geologických lokalít, medzi ktorými vyzdvihujeme najmä cezhraničný hrad Šomoška, s jedinečným výskytom pozostatkov sopečnej činnosti; archeologické nálezisko európskeho významu z doby bronzovej – pilinskej a kyjatickej kultúry v blízkosti obce Radzovce a unikátne územie geoparku Novohrad – Nógrád.
- Investície do ubytovacích a stravovacích zariadení zamerané na rozšírenie kapacity ubytovacích zariadení v regióne, aby boli vytvorené podmienky pre pobytový cestovný ruch, najmä v rámci vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky.
- V rámci investícií do skvalitnenia a rozšírenia doplnkových služieb, ide o investície do vytvárania hmotných predpokladov pre realizáciu vybraných doplnkových športovo-rekreačných aktivít ako sú pešia turistika, cykloturistika a ostatné aktivity (pobyt pri vode, jazdectvo, poľovníctvo, rybolov).
- Investície z hľadiska športovo-rekreačnej a ostatnej vybavenosti zamerané na nasledovné oblasti: dobudovanie existujúcich stredísk cestovného ruchu pri hradoch, rozšírenie možností pre cykloturistiku a pešiu turistiku (vrátane nových náučných chodníkov).
- Investície do zlepšenia životných podmienok obyvateľov a návštevníkov regiónu by mali smerovať hlavne do oblastí ako zlepšenie podmienok pre kultúru a využitie voľného času alebo zlepšenie dopravnej dostupnosti regiónu, najmä pre návštevníkov z Maďarskej republiky. Súčasne do oblasti zveľadenia životného prostredia, je to najmä údržba kultúrnych a historických pamiatok, čistoty v obciach.

Záver

V tradičných rozvojových stratégiách sa podmienky a možnosti rozvoja obcí a regiónov odvodzovali najmä od pôsobenia exogénnych rozvojových faktorov, t. j. od rozhodnutí o lokalizácii, od prílevu kapitálu, tiež od pôsobenia fiškálnych nástrojov, ale aj od rozvoja dopravnej infraštruktúry, či od legislatívneho prostredia pre podnikanie a pod.

Cieľom diplomovej práce bolo zhodnotiť podmienky a možnosti rozvoja vybraných obcí, čo znamenalo lokalizovať územie, analyzovať podmienky a možnosti rozvoja a komparovať údaje, ktoré sa nám podarilo s využitím všeobecne dostupných štatistík, ale aj z výrazným príspevom väčšiny starostov získať, v našom prípade od 21 vybraných obcí z územia juhovýchodnej časti okresu Lučenec, ktoré spája obce troch mikroregiónov (MR Obručná, MR Pri Velických jazerách a MR Suchánska dolina) vrátane obcí, ktoré zatiaľ neboli zapojené do medziobecnej spolupráce na úrovni mikroregiónu. Skúmané územie predstavuje jedno z najzaostávajúcejších nielen v rámci Banskobystrického samosprávneho kraja ale aj v rámci SR. Vplyvom slabej ekonomickej základne, ale aj nedostatočne vybudovanej technickej aj sociálnej infraštruktúry a nízkej vzdelanostnej úrovne obyvateľstva sa územie vyznačuje vysokou mierou nezamestnanosti. Na druhej strane práve prírodný a historický potenciál územia je veľmi cenný a na ňom sa dá stavať endogénny rozvoj. Skúmané územie i napriek značným projektovým aktivitám, ale s výraznou fragmentovanou sídelnou štruktúrou s prevažne malými obcami, samé nie je schopné zabezpečiť svoj rozvoj bez výraznej podpory regionálnej samosprávy a štátu, najmä čo sa týka budovania dopravnej infraštruktúry.

Orientácia na vnútorne iniciovaný regionálny a lokálny rozvoj neznamena tvorbu uzavretých regionálnych a lokálnych ekonomík alebo dokonca odčlenenie od makroekonomických štruktúr a systémov, ale zmenu uniformnej priestorovej špecializácie na takú, ktorá bude rešpektovať miestne špecifiká, vytváranie diverzifikovaných ekonomických systémov, kde sa uplatnia miestne zdroje, ktoré doposiaľ neboli efektívne alebo vôbec využívané.

Podľa nášho názoru je úlohou lokálnych a regionálnych samospráv, aby v spolupráci s ďalšími miestnymi zainteresovanými partnermi ale v prípade infraštruktúry aj spoločne za podpory štátu, zhodnotili svoj územný potenciál a zmobilizovali zdroje na jeho využívanie.

Zoznam použitej literatúry

BALÁŽOVÁ, E. 2006. Benchmarking služieb miestnej samosprávy na Slovensku. Bratislava: TIS, 2006. ISBN 80-89244-09-2.

BALÁŽOVÁ, E. 2003. *Implementácia reformy verejnej správy na Slovensku*. In: Vidiek – šanca pre rozvoj IV. Súčasný stav a ďalšie smerovania. Nitra: SPU, 2003. 158 s. ISBN 80-8069-269-6.

BALÁŽOVÁ, E. 2003. *Reforma verejnej správy na Slovensku, jej súčasný stav a ďalšie smerovania*. In: Mendel/Net 2003. Sborník príspevků z konferencie študentů doktorského štúdia. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická universita v Brně, 2003. 287 s. ISBN 80-7157-719-7.

BALÁŽOVÁ, E. – PAPCUNOVÁ, V. 2008. Manažment samospráv I. Žilina: MUNICIPALIA, 2008. ISBN 978-80-552-0045-3.

BELAJOVÁ, A. - BALÁŽOVÁ, E. 2003. *Ekonomický rozvoj na miestnej úrovni*. In: Teória a prax verejnej správy. Košice: Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach, 2003. 476 s. ISBN 80-7097-551-2.

BELAJOVÁ, A. - BALÁŽOVÁ, E. 2004. *Ekonomika a manažment územnej samosprávy*. Nitra: SPU, 2004. 183 s. ISBN 80-8069-458-3.

BELAJOVÁ, A. – FÁZIKOVÁ, M. 2002. Regionálna ekonomika. Nitra: SPU, 2002. 195 s. ISBN 80-8069-007-3.

BUČEK, M. 1985. Priestorová a urbanistická ekonomika. Bratislava: Vydavateľstvo technickej a ekonomickej literatúry, 1985. 268 s.

BÚŠIK, J. 2009. Verejná správa, manažment a marketing v rozvoji Slovenskej republiky. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Ekonomický a sociálny rozvoj Slovenskej republiky – verejná správa – hospodárstvo – sociálna sféra*. Bratislava: VŠEMVS, 2009. ISBN 978-80-89143-87-0.

BUČEK, M. a kol. 1992. Priestorová ekonomika. Bratislava: EU, 1992, s. 28-29, 36, 86-88. ISBN 80-225-0406-8.

CIBÁKOVÁ, V. – MALÝ, I. 2009. Verejná správa v kontextu prípravy na vstup štátu do eurozóny. Brno ESF MU, 2009. ISBN 978-80-210-4979-6.

CIBÁKOVÁ, V. – NINÁČOVÁ, V. 2006. *Základy ekonomiky verejného sektora*. Bratislava: VŠEMVS, 2006. 172 s. ISBN 80-89143-39-3.

CIBÁKOVÁ, V. – NIŽŇANSKÝ, V. – RAFAJ, P. 2008. Možnosti benchmarkingu na identifikáciu disparít a zvyšovanie konkurencieschopnosti miest a obcí. *Vedecký časopis VŠEMVS*, číslo 2, september 2008, ročník IV. Bratislava: VŠEMVS, 2008. ISSN 1337-2955.

ČAPKOVÁ, S. 2004. *Rozvoj miestnej ekonomiky*. Banská Bystrica: UMB, 2004. 94 s. ISBN 80-8055-994-5.

DUBECOVÁ, I. 1999. Úroveň vybavenosti vidieckych obcí Slovenska zariadeniami technickej infraštruktúry. In: *Zborník vedeckých príspevkov z riešenia grantovej výskumnej úlohy MŠ a SAV*. Bratislava: NOI, 1999. ISBN 80-85330-67-9.

DUBECOVÁ, I. 2000. *Regionálne analýzy a plánovanie*. Nitra: SPU, 2000. 129 s. ISBN 80-7137-805-4.

HAMALOVÁ, M. 2009. Decentralizácia verejnej správy a regionálny rozvoj. In: *Verejná správa a regionálny rozvoj*. Vedecký časopis VŠEMVS, číslo 1, máj 2009, ročník V. Bratislava: VŠEMVS, 2009. ISSN 1337-2955.

HAMALOVÁ, M. 2008. Vplyv partnerstiev na regionálny rozvoj. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Ekonomický a sociálny rozvoj Slovenskej republiky“*. Bratislava: VŠEMVS, 2008. ISBN 978-80-89143-64-1.

HAMALOVÁ, M. 1996. *Priestorová ekonomika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 1996. 144 s. ISBN 80-225-0750-4.

HAMALOVÁ, M. – ČAJKA, P. – NEBESKÝ, Ľ. 2009. Podiel obcí na tvorbe podnikateľského prostredia. In: *Zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára „Rozvoj verejnej správy vo svetle aktuálneho vedeckého výskumu“*. Bratislava: VŠEMVS, 2009. ISBN 978-80-89143-92-4.

CHARBUSKÝ, M. - STEJSKAL, J. 2003. *Vliv strategického plánování na proces řízení obce*. In: VI. Medzinárodní kolokvium o regionálních vědách. Zborník. Brno: ESF MU, 2003. s. 71 – 78. ISBN 80-210-3289-8.

IVANIČKA, K. 2008. Európske trendy a naše perspektívy a záujmy v integrujúcej sa Európe. In: *Analýza ekonomickej a sociálnej úrovne regiónov SR a regionálna politika ich*

rozvoja. Zborník – vedecká monografia. Bratislava: VŠEMVS, 2008. ISBN 978-80-89143-69-6.

IVANIČKA, K. – IVANIČKOVÁ, A. 2007. 2007. Regionálny rozvoj a regionálna politika. Bratislava: VŠEMVS, 2007. 250 s. ISBN 978-80-89143-46-7.

IVANIČKOVÁ, A. 2006. Tvorba programov a projektov. Bratislava: EKONÓM, 2006. ISBN 80-225-2069-1.

IVANIČKOVÁ, A. 1998. Regionalizácia a priestorová organizácia regionálneho rozvoja. Bratislava: EKONÓM, 1998. ISBN 80-225-0937-X.

JANEČKOVÁ, L. - VAŠTIKOVÁ, M. 1999. Marketing miest a obcí. Praha: GRADA, 1999. 178 s. ISBN 80-7169-750-8.

KONEČNÝ, S. – KONEČNÝ, B. 2009. Otvorená komunálna politika. Teória a prax. Bratislava: MAYOR, 2009. ISBN 978-80-552-0045-3.

KOVÁČ, V. 2008. Hospodársky a sociálny rozvoj Slovenskej republiky v období rokov 1993-1998. In: *Sborník vědeckých studií*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2008. ISBN 978-80-86879-18-5.

KRATOCHVÍL, O. – VOJTOVIČ, S. 2008. Nová ekonomika v štúdiu ekonómie verejnej správy. Vedecký časopis VŠEMVS, číslo 1, marec 2008, ročník 4. Bratislava: VŠEMVS, 2008. ISSN 1337-2955.

MATÚŠOVÁ, S. – TOKÁROVÁ, M. 2009. Európske dimenzie verejnej správy. In: *Zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára „Rozvoj verejnej správy vo svetle aktuálneho vedeckého výskumu“*. Bratislava: VŠEMVS, 2009. ISBN 978-80-89143-92-4.

NINÁČOVÁ, V. 2008. Teória klastrov pri odstraňovaní regionálnych disparít. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Ekonomický a sociálny rozvoj Slovenskej republiky“*. Bratislava: VŠEMVS, 2008. ISBN 978-80-89143-64-1.

NINÁČOVÁ, V. 2009. Projekty verejno-súkromných partnerstiev pri financovaní diel technickej infraštruktúry vo verejnom sektore. In: *Zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára „Rozvoj verejnej správy vo svetle aktuálneho vedeckého výskumu“*. Bratislava: VŠEMVS, 2009. ISBN 978-80-89143-92-4.

-
- NIŽŇANSKÝ, V. 2009. Medziobecná spolupráca a zlučovacie obcí na Slovensku. Výskumná štúdia. Piešťany: KVPC, 2009. ISBN 978-80-89458-00-4.
- OCHRANA, F. 2002. Manažérske metódy vo verejnom sektore. Praha: Ekopress, 2002. 216 s. ISBN 80-86119-51-3.
- PRNO, I. 2009. Metodika tvorby programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja vyšších územných celkov, resp. obce/mesta. In: *Zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára „Rozvoj verejnej správy vo svetle aktuálneho vedeckého výskumu“*. Bratislava: VŠEMVS, 2009. ISBN 978-80-89143-92-4.
- SVOBODOVÁ, V. 2006. Verejné a súkromné partnerstvo. In: *Public-privat partnership a Slovensko*. Žilina: MUNICIPALIA, 2006.
- SYSÁKOVÁ, V. 2008. Strategické priority a ciele Slovenskej republiky v programovacom období na roky 2007 – 2013 pri využívaní zdrojov z fondov Európskej únie. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Ekonomický a sociálny rozvoj Slovenskej republiky“*. Bratislava: VŠEMVS, 2008. ISBN 978-80-89143-64-1.
- SÝKORA, M. 2000. Financovanie komunálnej a ekologickej infraštruktúry. In: *Obecné noviny*, roč. X., 2000, č. 43.
- ŠIKULA, M. 2006. Konceptné východiská prekonávania regionálnych disparít. In: *Regióny – vidiek – životné prostredie 2006 I. časť*. Zborník. Nitra: SPU, 2006. ISBN 80-8069-709-4-I. časť.
- ŠKULTÉTY, P. 2009. Územná správa v procese reformy verejnej správy. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Ekonomický a sociálny rozvoj Slovenskej republiky – verejná správa – hospodárstvo – sociálna sféra“*. Bratislava: VŠEMVS, 2009. ISBN 978-80-89143-87-0.
- TEJ, J. 2002. Región a správa. Prešov: FHPV PU, 2002. 182 s. ISBN 80-8068-139-2.
- TVRDOŇ, J. – HAMALOVÁ, M. – ŽÁRSKA, E. 1995. Regionálny rozvoj. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 1995. 180 s. ISBN 80-225-0671-0.
- ŽÁRSKA, E. A KOL. 2007. Komunálna ekonomika a politika. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. ISBN 978-80-225-2293-9.

